

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENEMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Selçuk GEMİCİOĞLU

Ankara – 2016

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Selçuk GEMİCİOĞLU

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. A. Burça KIZILIRMAK**

Ankara – 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. A. Burça KIZILIRMAK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (...../...../2016).

SELÇUK GEMİCİOĞLU

.....

TEŞEKKÜRLER

Tez yazım sürecinde değerli fikirleriyle, çalışmamın her aşamasında bana destek veren ve yardım eden tez danışmanım Prof. Dr. A. Burça KIZILIRMAK’a ve çalışma boyunca yardımlarını esirgemeyen meslektaşlarım M. Alper FIRAT ve Uğur AKKOÇ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, bu süreçte göstermiş olduğu sabır ve destekten dolayı değerli eşim Pelin GEMİCİOĞLU’na sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

TEŞEKKÜRLER	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR TEORİK YAKLAŞIMLAR	3
2.1. Heckscher-Ohlin/Stolper-Samuelson Teorisi	3
2.2. Ara Malı ve Rekabete Konu Olmayan Nihai Mal Ticareti	6
2.3. Vasıflı İşgücü Yanlısı Teknolojik Değişimler	8
2.4. Genel Denge Yaklaşımı	14
3. 1980-2010 DÖNEMİNDE GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK.....	18
3.1. 1980-2010 Döneminde Gelir Eşitsizliğinin Görünümü	18
3.2. 1980- 2010 Döneminde Ticari Açıklığın Görünümü.....	24
3.3. 1980 – 2010 Döneminde Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişki	26
4. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK AMPİRİK UYGULAMA.....	28
4.1. Literatürde Yer Alan Başlıca Çalışmalar	28
4.2. Eşitsizliğinin Diğer Belirleyicileri	34
4.2.1. Ekonomik Büyüme	34
4.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	37
4.2.3. Hükümet Harcamaları	38
4.2.4. Enflasyon	39

4.2.5. Beşeri Sermaye	39
4.2.6. Demokrasi	40
4.3. Veri Seti, Model ve Yöntem.....	41
4.3.1. Veri Seti	41
4.3.2. Model	42
4.3.3. Yöntem.....	44
4.3.4. Bulgular.....	47
5. SONUÇ	54
6. KAYNAKÇA	56
Ek 1. Çalışmada Kullanılan Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Listesi	60
ÖZET.....	62
ABSTRACT	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No:

Şekil 1. Ticari Liberalizasyon ve Faktör Fiyatları: Stolper-Samuelson Etkisi	4
Şekil 2. Ara Mallarında Ticari Liberalizasyon ve Faktör Fiyatları	7
Şekil 3. Vasıflı İşgücü Yanlısı Teknolojik Değişimler	11
Şekil 4. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Ortalama Gini Katsayısı (1970-2010)	18
Şekil 5. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Brüt ve Net Gelir Bazında Nüfusa Ağırlıklandırılmış Ortalama Gini Katsayıları (1980-2010)	22
Şekil 6. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Ticari Açıklık (%) (1980-2010).....	24
Şekil 7. Türkiye'nin Ticari Açıklık Oranı (%) (1980-2010).....	26
Şekil 8. Gelişmiş Ülkeler İçin Dönemlere Göre Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişki (%).....	27
Şekil 9. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dönemlere Göre Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişki (%)	27

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Harcanabilir Gelir Bazında Hesaplanan Gini Katsayıları (1980-2010).....	21
Tablo 2. Türkiye'nin Yıllara Göre Gini Katsayısı (1987-2010).....	23
Tablo 3. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Ticari Açıklık Oranının Ortalama ve Değişim Değerleri (1980-2010).....	25
Tablo 4. Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ampirik Çalışmaların Özeti.....	33
Tablo 5. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	42
Tablo 6. Ülke Gruplarına Göre GMM Tahmin Sonuçları	48
Tablo 7. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Ara Malı İthalatına Ait Kukla Değişkeninin ve Etkileşim Teriminin Modele Eklenmesi ile Elde Edilen GMM Tahmin Sonuçları	52

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CES	: Sabit İkame Esnekliği
FE	: Sabit Etkiler
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
KBGSYİH	: Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HO/SS	: Heckscher-Ohlin/Stolper-Samuelson
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
IV	: Araç Değişken
LSDV	: En Küçük Kareler Kukla Değişken
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OLS	: En Küçük Kareler
RE	: Rassal Etkiler
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Uzun zamandan beri dış ticaretin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi araştırılmasına rağmen son zamanlarda artan küreselleşme süreciyle birlikte gelir eşitsizliğinde önemli derecede artışlar görülmesi, gelir eşitsizliği ve dış ticaret arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik yapılan çalışmaların hem sayısını artırmış hem de bu konuyla ilgili yeni teorik yaklaşımların ortaya atılmasına neden olmuştur.

1980’li ve özellikle de 1990’lı yıllar gelişmekte olan ülkeler açısından ekonomik anlamda önemli yapısal dönüşümlerin yaşanmış olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, gelişmiş ülkelerin ihracata dayalı büyüme stratejileri izleyerek yüksek büyüme rakamlarına ulaşması ve gelişmekte olan ülkelerin artık ithal ikameci büyüme politikalarını sürdürülemeyeceğini anlaması, bu ülkelerin dış ticaret ve sermaye hareketleri önündeki engelleri kaldırmasına neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında gelişmekte olan ülkelerin ihracata dayalı büyüme stratejisi izlemesinin nedeni ihracat gelirlerini artırarak, bu kaynak sayesinde sanayileşmeyi sağlamak ve iktisadi ve sosyal açıdan gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşmaktır. Fakat gelişmekte olan ülkelerin iktisadi ve sosyal açıdan gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşmaları için kişi başına gelirin artmasının yeterli koşul olmadığı bunun yanı sıra ortalama eğitim düzeyinin artması, ölüm oranlarının azalması, gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğun azaltılması gibi refah seviyesinin yükselmesini sağlayan politikaların izlenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Örneğin Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler izlemiş olduğu ihracata dayalı büyüme stratejileri yoluyla gelişmiş ülkelere daha yüksek büyüme rakamlarına ulaşmış olmasına rağmen bu ülkelerde gelir eşitsizliğinin arttığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar, liberal politikaların makroekonomik değişkenler üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağını savunarak, ülkelerin iktisadi ve sosyal yönden alt yapısına bakılmaksızın liberal politikalar uygulamaya zorlamıştır. Fakat izlenen liberal politikalar, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini daha kırılgan hale getirmiş ve bu ülkeleri ekonomik krizlerle karşı karşıya bırakmıştır. Ortaya çıkan krizler ise özellikle düşük gelirli bireylerin işsiz kalmasına ve gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmuştur.

Bu tez çalışmasının amacı, gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişkiyi ele alan teorik yaklaşımlar doğrultusunda ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin varlığı Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) kullanılarak 1980-2009 dönemi için incelenmiştir.

Birinci bölüm daha çok çalışmaya genel bir giriş niteliğindedir. İkinci bölümde gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişkiyi ele alan teorik yaklaşımlar açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde 1980-2010 dönemi için bölge ve ülke gruplarına göre gelir eşitsizliği ve ticari açıklığın gelişimi ele alınmıştır. Dördüncü bölümde öncelikle gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişkiyi gösteren ampirik çalışmalar ve diğer açıklayıcı değişkenlerin gelir eşitsizliği üzerindeki beklenen etkileri açıklanmıştır. Daha sonrasında veri seti ve değişkenler tanımlanmış, ekonometrik yöntem ve ardından model test edilerek elde edilen bulgular açıklanmıştır. Son bölümde ise çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesinde ulaşılan sonuçlar özet olarak sunulmuş ve konuyla ilgili çıkarımlara yer verilmiştir.

2. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR TEORİK YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişki teorik yaklaşımlar doğrultusunda açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişki Heckscher-Ohlin/Stolper-Samuelson Teorisi, Ara Malı ve Rekabete Konu Olmayan Nihai Mal Ticareti, Vasıflı İşgücü Yanlısı Teknolojik Değişimler, Genel Denge Yaklaşımı ele alınmıştır.

2.1. Heckscher-Ohlin/Stolper-Samuelson Teorisi

Gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişki ilk olarak Hecksher-Ohlin/Stolper-Samuelson teorisiyle incelenmiştir. HO/SS teorisi serbest ticaretin, ülkenin bol olarak sahip olduğu faktörün reel gelirini yükselteceğini, kıt faktörün gelirini ise düşüreceğini ortaya koymaktadır.

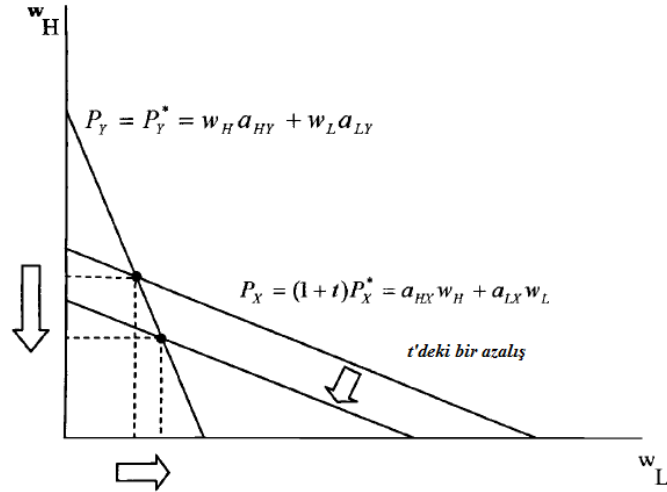
HO/SS teorisine göre bir ülke hangi üretim faktörüne zengin olarak sahipse üretimi, o faktörü yoğun biçimde gerektiren mallarda karşılaştırmalı üstünlük elde eder. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler sermaye yoğun malların üretiminde uzmanlaşmaya giderek bu malları ihraç ederken, gelişmekte olan ülkeler emek yoğun malların üretiminde uzmanlaşmaya giderek bu malları ihraç edecektir.

Ticaretin serbestleşmesiyle birlikte gelişmekte olan ülkeler, göreceli olarak yurtiçi fiyatı daha yüksek olan sermaye yoğun malları, gelişmiş ülkelere ithal edecek ve bu durum karşısında sermaye yoğun malların yurtiçi fiyatı düşecektir.

Gelişmiş ülkeler ise göreceli olarak yurtiçi fiyatı daha yüksek olan emek yoğun malları, gelişmekte olan ülkelere ithal edecek ve bu durum emek yoğun

malların yurtiçi fiyatının düşmesini sağlayacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde sermaye yoğun mal ithalatının ve emek yoğun mal ihracatının artması sonucu vasıflı işgücü talebi azalırken vasıfsız işgücü talebi artacaktır. Vasıflı ve vasıfsız işgücü talebindeki bu değişimler, vasıflı işgücü ücretinin düşmesine neden olurken vasıfsız işgücü ücretinin artmasını sağlayacak ve buna bağlı olarak gelir eşitsizliği azalacaktır. Gelişmiş ülkelerde ise sermaye yoğun mal ihracatının ve emek yoğun mal ithalatının artması sonucu vasıflı işgücü talebi artarken vasıfsız işgücü talebi azalacaktır. Vasıflı ve vasıfsız işgücü talebindeki bu değişimler, vasıflı işgücü ücretinin artmasını sağlarken, vasıfsız işgücü ücretinin düşmesine neden olacak ve buna bağlı olarak gelir eşitsizliği artacaktır.

Mishra ve Davis (2007) HO/SS teorisini geliştirmekte olan ülkeler açısından hem grafiksel hem de matematiksel yöntemlerle ele almıştır.

Şekil 1. Ticari Liberalizasyon ve Faktör Fiyatları: Stolper-Samuelson Etkisi

Kaynak: (Mishra ve Davis, 2007: 90)

Şekil 1 geliştirmekte olan ülkeler için ithal edilen sermaye yoğun mallara uygulanan tarife indirimlerinin vasıflı ve vasıfsız işgücü ücretleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Şekil 1’de H ve L sırasıyla vasıflı ve vasıfsız işgücünü, X ve Y ise vasıflı ve vasıfsız işgücü ile üretilen malları ifade etmektedir. Burada vasıflı işgücü ile üretilen mallar sermaye yoğun mallar olarak ele alınırken, vasıfsız işgücü ile üretilen mallar emek yoğun mallar olarak ele alınmaktadır. Ayrıca bu iki mal sabit bir teknoloji katsayısı ile hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde üretilmektedir.

a_{HX} ve a_{HY} , sırasıyla X ve Y malları için vasıflı işgücü talebini ifade ederken a_{LX} ve a_{LY} , X ve Y malları için vasıfsız işgücü talebini ifade etmektedir. w_H ve w_L , sırasıyla vasıflı ve vasıfsız işgücü ücretini, t ise sermaye yoğun X malına uygulanan tarife oranını ifade etmektedir.

HO/SS teorisine göre işgücü ve mal piyasasında tam rekabet koşullarının geçerli olduğu varsayılmaktadır. Bu bağlamda mal fiyatları, talep edilen işgücü miktarı ve bu işgücüne ödenen ücretler tarafından belirlenmektedir. Örneğin emek yoğun Y malı için fiyat şu şekilde oluşmaktadır:

$$P_Y = w_H a_{HY} + w_L a_{LY} \quad (1.1)$$

Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin vasıfsız işgücü gerektiren emek yoğun mallar ihraç ettiği varsayılırken, vasıflı işgücü gerektiren sermaye yoğun malları ithal ettiği varsayılmaktadır. Bu doğrultuda gelişmekte olan ülkeler için X ve Y mallarının yurtiçi fiyatları $P_x = (1 + t) P_x^*$ ve $P_Y = P_Y^*$ şeklinde oluşacaktır.

Burada P_Y ve P_Y^* sırasıyla Y malının yurtiçi ve yurtdışı fiyatını ifade ederken P_x ve P_x^* , X malının yurtiçi ve yurtdışı fiyatını ifade etmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin sermaye yoğun X malı üzerinde tarife indirimlerine gitmesi, ihraç edilen emek yoğun Y malının yurtiçi fiyatında bir değişim yaratmaksızın, ithal edilen X malının yurtiçi fiyatının düşmesini sağlayacaktır.

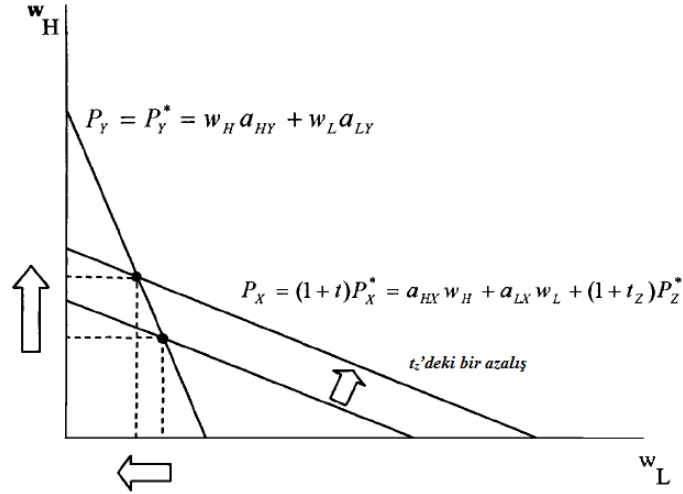
Şekil 1’de görüldüğü gibi t ’deki bir azalış, gelişmekte olan ülkelerde vasıflı işgücü ücretlerinin azalmasına neden olurken vasıfsız işgücü ücretlerinin artmasını sağlamaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde t ’deki bir azalış, vasıfsız işgücünün nominal ücretinin yanı sıra sermaye yoğun malların tüketiminde bulunan vasıfsız işgücünün reel ücretini de artırmaktadır. Sonuç olarak gelişmekte olan ülkelerde ticaretin serbestleşmesi gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

2.2. Ara Malı ve Rekabete Konu Olmayan Nihai Mal Ticareti

HO/SS teorisi çok katı varsayımlara dayandığı için bazı yönlerden eleştirilmiştir. Bu eleştirilerden biri, ara malı ticaretinin dünya ticareti içinde çok büyük bir paya sahip olmasına rağmen, HO/SS teorisinin ara mallarını da nihai mal gibi ele alması olmuştur.

Ara malları üzerinde uygulanacak tarife indirimlerinin HO/SS teorisinin aksine gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliğini artıracak ileri sürülürken, rekabete konu olmayan nihai mallar üzerinde yapılan tarife indirimlerinin hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğini azaltacak ileri sürülmüştür (Mishra ve Davis, 2007).

Mishra ve Davis (2007)’e göre gelişmekte olan ülkeler sermaye yoğun nihai mal üretiminde kullanılacak olan sermaye yoğun ara mallarını kendileri üretemedikleri için genellikle gelişmiş ülkelere ithal etmektedirler. Bu bağlamda sermaye yoğun ara mallarına uygulanan tarife indirimleri, yurtiçinde sermaye yoğun nihai mal fiyatlarını artıracaktır. Sermaye yoğun nihai mal fiyatlarında görülen artışlar sonucu vasıflı işgücüne olan talep artarken vasıfsız işgücüne olan talep azalacak ve buna bağlı olarak gelir eşitsizliği artacaktır.

Şekil 2. Ara Mallarında Ticari Liberalizasyon ve Faktör Fiyatları

Kaynak: (Mishra ve Davis, 2007: 93)

Şekil 2 geliştirmekte olan ülkeler için ithal edilen sermaye yoğun ara malları üzerinde uygulanacak tarife indirimlerinin vasıflı ve vasıfsız işgücü ücretleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Şekil 2’de Z, geliştirmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere ithal ettiği sermaye yoğun bir ara malını temsil etmektedir. t_Z , bu ara malına uygulanan tarife oranını ifade ederken P_Z^* , bu ara malının yurtdışı fiyatını ifade etmektedir.

Geliştirmekte olan bir ülkenin X malının üretiminde kullanılan Z, gibi bir ara malını ithal etmesi sonucu X malının yurtiçi fiyatı aşağıdaki gibi oluşmaktadır:

$$P_X = (1 + t)P_X^* = a_{HX} w_H + a_{LX} w_L + (1 + t_Z)P_Z^* \quad (1.2)$$

Denklem (1.2)’de görüldüğü gibi geliştirmekte olan ülkeler için X malının yurtiçi fiyatı hem işgücüne yapılan ücret ödemelerinden hem de ara malı maliyetinden oluşmaktadır.

$$P_x = (1 + t)P_x^* - (1 + t_z)P_z^* = a_{HX} w_H + a_{LX} w_L \quad (1.3)$$

Denklem (1.3)'de t_z 'deki bir azalış sermaye yoğun X malının yurtiçi fiyatını artıracak ve buna bağlı olarak vasıflı işgücü ücretleri artarken vasıfsız işgücü ücretleri azalacaktır.

Rekabete konu olmayan yani bir ülke içinde üretilmeyen yalnızca ithal edilebilen mallar üzerinde tarife indirimlerine gidilmesi ise ticarete konu olan diğer malların fiyatını ve işgücü ücretlerini etkilemeksizin, rekabete konu olmayan malların fiyatının düşmesini sağlayacaktır. Bu malların fiyatının düşmesi sonucu bireylerin reel geliri artacaktır. Özellikle de bu mallar yoksul bireylerin bütçesinde büyük bir yer kaplıyorsa, rekabete konu olmayan mallar üzerindeki tarife indirimleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlamaktadır.

2.3. Vasıflı İşgücü Yanlısı Teknolojik Değişimler

1980'lerde ve 1990'larda artan gelir eşitsizliğine, vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimlerin ve uygulanan dış ticaret politikaları neden olduğu düşünülmektedir (Cornia, 2012: 5-6).

Acemoğlu (2002)'ye göre vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimler, vasıflı ve vasıfsız işgücü ücretleri arasında ücret boşluklarının büyümesine neden olacak ve gelir eşitsizliğini artıracaktır. Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerle aynı vasıflı işgücü yanlısı teknolojilere ulaşabilmesine rağmen dış ticaret önündeki engellerin kaldırılması ile birlikte vasıflı işgücü yanlısı teknolojilerle üretilen ve göreceli olarak yurtiçi fiyatı daha yüksek olan vasıf yoğun malları gelişmiş ülkelerden ithal

edeceklerdir. Gelişmekte olan ülkelerin bu malları gelişmiş ülkelere ithal etmesi, gelişmekte olan ülkelere gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlarken, gelişmiş ülkelere gelir eşitsizliğini artıracaktır.

Teorik model incelendiğinde tam rekabet koşulları altında dışa kapalı bir ekonominin toplam üretim fonksiyonu, sabit ikame esnekliğine (CES) sahip bir üretim fonksiyonu olarak ele alınmıştır. CES tipi üretim fonksiyonu aşağıdaki denklemde gösterilmiştir:

$$Y(t) = [(A_l(t)L(t)^\rho + A_h(t)H(t)^\rho)]^{\frac{1}{\rho}} \quad (1.4)$$

Denklem (1.4)'de $Y(t)$, (t) zamanında bir ekonomide toplam üretimi, $L(t)$ ve $H(t)$, sırasıyla vasıfsız ve vasıflı işgücünü arzını, $A_l(t)$ ve $A_h(t)$, vasıfsız ve vasıflı işgücüne ait teknolojik durum parametresini, (ρ) ise ikame parametresini ifade etmektedir.

CES tipi üretim fonksiyonunda ikame esnekliği, (ρ) parametresinin alacağı değere bağlı olan (σ) gibi bir sabittir. CES tipi üretim fonksiyonu için sabit ikame esnekliği aşağıdaki eşitlikte gösterilmiştir:

$$\sigma = 1/1 - \rho \quad (1.5)$$

Vasıfsız ve vasıflı işgücü ücretlerini elde etmek için Denklem (1.4)'de gösterilen CES tipi üretim fonksiyonun vasıfsız ve vasıflı işgücü arzına göre türevleri alınmıştır:

$$w_L = \frac{\partial Y}{\partial L} = A_l^\rho [A_l^\rho + A_h^\rho (H/L)^\rho]^{(1-\rho)/\rho} \quad (1.6)$$

Denklem (1.6)'da diğer parametreler ve vasıfsız işgücü arzı (L) sabitken, vasıflı işgücü arzındaki (H) artışlar, vasıfsız işgücü ücretlerinin artmasını sağlamaktadır.

$$w_H = \frac{\partial Y}{\partial H} = A_h^\rho [A_l^\rho (H/L)^{-\rho} + A_h^\rho]^{(1-\rho)/\rho} \quad (1.7)$$

Denklem (1.7)'de ise diğer parametreler ve vasıfsız işgücü arzı (L) sabitken, vasıflı işgücü arzındaki (H) artışlar, vasıflı işgücü ücretlerinin düşmesine neden olmaktadır.

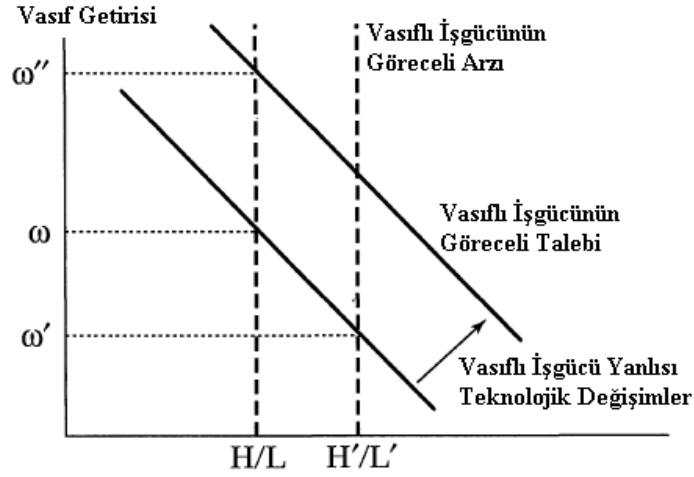
İşgücü arasındaki vasıf farklılıklarından kaynaklanan vasıf getirileri, vasıflı işgücü ücretlerinin vasıfsız işgücü ücretlerine bölünmesi ile elde edilmektedir:

$$\begin{aligned} \omega = \frac{w_H}{w_L} &= \left(\frac{A_h}{A_l}\right)^\rho \left(\frac{H}{L}\right)^{-(1-\rho)} \\ &= \left(\frac{A_h}{A_l}\right)^{(\sigma-1)/\sigma} \left(\frac{H}{L}\right)^{-1/\sigma} \end{aligned} \quad (1.8)$$

Denklem (1.8)'i logaritmik forma dönüştürürsek:

$$\ln \omega = \frac{\sigma - 1}{\sigma} \ln \left(\frac{A_h}{A_l}\right) - \frac{1}{\sigma} \ln \left(\frac{H}{L}\right) \quad (1.9)$$

Denklem (1.9) için ($1 < \sigma$) olması durumunda ve (A_h/A_l) ile ifade edilen vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimler veri iken, vasıflı işgücü arzındaki azalışın vasıflı işgücünün getirisini artıracaktır. Ayrıca vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimlerin vasıf getirisini ne derece etkileyeceği sabit ikame esnekliğine (σ) bağlıdır.

Şekil 3. Vasıflı İşgücü Yanlısı Teknolojik Değişimler

Kaynak: (Acemoğlu, 2002: 20)

Şekil 3’de vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimlerin vasıf getirisi üzerinde nasıl bir etki yarattığı gösterilmektedir.

Şekil 3’de görüldüğü gibi vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimlerden sonra vasıflı işgücünün göreceli talebinde bir artış yaşanmış ve buna bağlı olarak vasıf getirisi (ω)’den (ω'')’ne artmıştır.

Vasıf getirisindeki bu artış sonucu, vasıflı işgücünün göreceli arzı (H/L)’den (H'/L')’ye artmış ve buna bağlı olarak vasıf getirisi (ω'')’den [$(\omega) - (\omega'')$] aralığına karşılık gelen bir değere düşmüştür. Fakat vasıf getirisindeki bu düşüşe rağmen vasıflı işgücü yanlısı teknolojik değişimler ilk duruma göre daha yüksek bir vasıf getirisi sağladığı için gelir eşitsizliğinin artmasına neden olacaktır.

Ticaretin serbestleşmesi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri ise aşağıda aynı teorik model yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Dışa kapalı bir ekonomide tüketici fayda fonksiyonu şöyle tanımlanmaktadır:

$$[Y_l^\rho + Y_h^\rho]^{1/\rho} \quad (1.10)$$

Burada (Y_h), vasıflı teknolojilerle üretilen yani vasıflı işgücü yoğun malın üretim miktarını ifade ederken, (Y_l), vasıfsız işgücü yoğun malın üretim miktarını ifade etmektedir. Ayrıca dışa kapalı bir ekonomi için ($Y_h = A_h H$) ve ($Y_l = A_l L$) eşitlikleri geçerli olduğu varsayılmaktadır.

Ticarete başlamadan önce gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için vasıflı işgücü yoğun malların göreceli fiyatları, tüketici fayda fonksiyonun vasıflı ve vasıfsız işgücü yoğun malların üretim miktarına göre türevleri alınarak bulunur:

$$p^{us} = \frac{p_h}{p_l} = \left[\frac{A_h H}{A_l L} \right]^{\rho-1}, \quad \hat{p} = \frac{p_h}{p_l} = \left[\frac{A_h \hat{H}}{A_l \hat{L}} \right]^{\rho-1} \quad (1.11)$$

Denklem (1.11)'de (p^{us}) ve ($\hat{p}$), sırasıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için vasıflı işgücü yoğun malın göreceli fiyatını ifade etmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için vasıf getirisi ise vasıflı ve vasıfsız işgücüne ait marjinal ürün değerlerinin oranına eşittir:

$$\omega^{us} = p^{us} \frac{A_h}{A_l}, \quad \hat{\omega} = \hat{p} \frac{A_h}{A_l} \quad (1.12)$$

Denklem (1.12)'de (ω^{us}) ve ($\hat{\omega}$), sırasıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için vasıf getirisini göstermektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerle aynı teknolojiye ulaşabildikleri ve gelişmiş ülkelerde göreceli olarak vasıflı işgücü arzının daha fazla olduğu

varsayımları altında $(\hat{H})$ ve $(\hat{L})$, sırası ile gelişmekte olan ÷lkelerde toplam vasıflı ve vasıfsız işgücü arzını ifade ederken, gelişmekte olan ÷lkeler için göreceli olarak vasıflı işgücü arzının fazla olması $(\hat{H}/\hat{L}) < (H/L)$ şeklinde ifade edilmektedir.

Dış ticaret önündeki engellerin kaldırılması ile birlikte vasıflı işgücü yoğun mallar için göreceli tek dünya fiyatı oluşacaktır. Ayrıca dünya için geçerli vasıflı $A_h(H + \hat{H})$ ve vasıfsız işgücü arzı $A_l(L + \hat{L})$ bu değeri alacaktır. Vasıflı işgücü yoğun malların göreceli tek dünya fiyatı ise şu şekilde oluşacaktır:

$$\hat{p} > p^w = \left[\frac{A_h(H + \hat{H})}{A_l(L + \hat{L})} \right]^{\rho-1} > p^{us} \quad (1.13)$$

$\frac{A_h}{A_l}$, veri iken $\hat{p} > p^w > p^{us}$, olduğu için gelişmiş ve gelişmekte olan

÷lkelerde vasıf getirileri şu şekilde sıralanmaktadır:

$$\hat{\omega} > \omega^w = p^w \frac{A_h}{A_l} > \omega^{us} \quad (1.14)$$

Ticaretin serbestleşmesi sonucu gelişmekte olan ÷lkeler göreceli olarak yurtiçi fiyatı daha yüksek olan vasıflı işgücü yoğun malları gelişmiş ÷lkelerden bu malların için oluşan göreceli tek dünya fiyatı ile eşitleninceye kadar ithal etmeye devam edecektir. Bu durum karşısında gelişmekte olan ÷lkelerde vasıflı işgücüne olan talep azalırken, gelişmiş ÷lkelerde vasıflı işgücüne olan talep artacaktır.

Sonuç olarak diğeri koşullar veri iken ticaretin serbestleşmesi gelişmekte olan ÷lkelerde vasıf getirisinin düşmesini ve gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlayacak, gelişmiş ÷lkelerde ise vasıf getirisinin artmasına bağılı olarak gelir eşitsizliğinin artmasına neden olacaktır.

2.4. Genel Denge Yaklaşımı

Dış ticaret önündeki engellerin kaldırılması sonucu bireylerin elde ettiği gelir ve tükettiği mal miktarında görülen değişimlerin gelir eşitsizliğini etkilediği bilinmektedir.

Porto (2006)'ya göre ticarete konu olan mallar üzerinde tarife değişimlerine gidilmesi, öncelikle ticarete konu olan mal fiyatlarının değişimine, daha sonrasında ise bu kaynak sayesinde hem faktör fiyatlarının hem de ticarete konu olmayan mal fiyatlarının değişimine sebep olacaktır. Ticarete konu olan mallar üzerinde tarife değişimleri sonucu hanehalkı refah seviyesi üzerinde tüketim ve ücret etkisi olarak adlandırılan iki farklı etki ortaya çıkacaktır. Ticarete konu olan ve olmayan mal fiyatların fiyatındaki değişimin hane halkı refah seviyesi üzerinde yarattığı etki tüketim etkisi olarak ele alınırken, faktör fiyatlarındaki değişimin hane halkı refah seviyesi üzerinde yarattığı etki ücret etkisi olarak ele alınmaktadır. Bu durumda hane halkı refah seviyesinin ne yönde değişeceği tüketim ve ücret etkilerine bağlı olarak ortaya çıkacaktır.

Hanehalkı için tasarrufların göz ardı edildiği teorik model aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır:

$$e^j(p_T, p_{NT}, u^j) = x_o^j + \sum_m w_m^j + k^j + \varphi^j \quad (1.15)$$

Dışa kapalı bir ekonomi için $e^j(.)$, ticarete konu olan (p_T) ve olmayan malların fiyat vektörü (p_{NT}) ve bu malların tüketiminden elde edeceği faydaya (u^j) bağlı olan j 'inci hanehalkının harcama fonksiyonunu ifade etmektedir.

j 'inci hanehalkının geliri ise gelirin hane halkı tarafından belirlenemeyen kısmı (x_0^j), her bir hane halkı bireyinin elde ettiği ücret gelirinin toplamı (w_m^j), sermaye (k^j) ve transfer (φ^j) gelirlerinin tümünün toplamından oluşmaktadır.

Yine dışa kapalı bir ekonomide ithal edilen (i) malının yurtiçi fiyatı, tarife oranları (τ_i) ve dışsal olarak belirlenen uluslararası fiyatlar (p_i^*) tarafından belirlenmektedir:

$$p_i = p_i^* (1 + \tau_i) \quad (1.16)$$

Üretimde tam rekabet koşulları ve ölçeğe göre sabit getiri varsayımları geçerli iken, her bir (i) malı için fiyat, bir birim üretimin maliyetine eşittir. Bu bağlamda ticarete konu olan malların fiyatı, faktör fiyatlarına bağlı bir maliyet fonksiyonuna eşittir:

$$p_i = c_i(w) \quad (1.17)$$

Ticarete konu olmayan malların fiyatı ise arz ve talep eşitliği tarafından belirlenmektedir:

$$\sum_j \frac{\delta}{\delta p_k} e^j(p_T, p_{NT}, u^j) = \frac{\delta}{\delta p_k} r(p_T, p_{NT}, v, \emptyset) \quad (1.18)$$

Denklem (1.18)'de (k), ticarete konu olmayan bir malı, [$r(\cdot)$], bu ekonomi için GSYİH fonksiyonunu, (v), faktör donanımını ve ($\emptyset$), teknoloji seviyesini ifade etmektedir. Ticarete konu olmayan (k) malının talebi, harcama fonksiyonunun ticarete konu olmayan (k) malının fiyatına göre türevi alınarak elde edilirken, ticarete konu olmayan (k) malının arzı ise GSYİH fonksiyonunun, ticarete konu olmayan (k) malının fiyatına göre türevi alınarak elde edilmektedir.

Ticarete konu olan (i) malı üzerindeki tarife değişiminin hanehalkı refah seviyesini nasıl etkilediği araştırılırken sermaye ve transfer gelirleri modelin dışında bırakılmıştır. Buna göre ticarete konu olan (i) malı üzerinde tarife değişimine gidildikten sonra hanehalkı gelirini, tarife indirimi öncesinde ticarete konu olan (i) ve ticarete konu olmayan (k) mallarının tüketiminden elde ettiği fayda düzeyinde kalacak şekilde bu mallar arasında yeniden dağıtma ihtiyacı duyacak ve bunu gelirin hanehalkı tarafından belirlenemeyen kısmına göre gerçekleştirecektir.

Denklem (1.19)'a Denklem (1.15)'in diferansiyelinin alınmasıyla ulaşılmıştır:

$$\frac{dx_0^j}{e^j} = \left(s_i^j + \sum_{k \in NT} s_k^j \frac{\partial \ln p_k}{\partial \ln p_i} - \sum_m \theta_m^j \varepsilon_{wmpi}^j \right) \frac{\partial \ln p_i}{\partial \ln \tau_i} d \ln \tau_i \quad (1.19)$$

Denklem (1.19)'da (s_i^j) ve (s_k^j), sırasıyla j 'inci hanehalkının bütçesinde ticarete konu olan (i) malının ve ticarete konu olmayan (k) malının aldığı payı, (θ_m^j), j 'inci hanehalkının toplam gelirinden m 'inci bireyin ücret gelirinin aldığı payı ifade etmektedir.

(ε_{wmpi}^j), j 'inci hanehalkı için m 'inci bireyin elde ettiği ücret gelirinin ticarete konu olan (i) malı fiyatında meydana gelen değişime olan duyarlılığını, $\left(\frac{\partial \ln p_k}{\partial \ln p_i} \right)$, ticarete konu olmayan (k) malı fiyatının, ticarete konu olan (i) malının fiyatında meydana gelen değişime duyarlılığını ifade etmektedir. $\left(\frac{\partial \ln p_i}{\partial \ln \tau_i} \right)$ ise ticarete konu olan (i) malının fiyatının, yine bu mala uygulanan tarife oranındaki değişime duyarlılığını göstermektedir.

Denklem (1.19)'da ticarete konu olan (i) malı üzerinde tarife değişiminin hanehalkı refah seviyesi üzerinde yarattığı tüketim etkisi $(s_i^j), (s_k^j), \left(\frac{\partial \ln p_k}{\partial \ln p_i}\right), \left(\frac{\partial \ln p_i}{\partial \ln \tau_i}\right)$ ve $(d \ln \tau_i)$ 'nin almış olduğu değere göre belirlenirken, hanehalkı refah seviyesi üzerindeki ücret etkisi $(\theta_m^j), (\varepsilon_{wmp_i}^j), \left(\frac{\partial \ln p_i}{\partial \ln \tau_i}\right)$ ve $(d \ln \tau_i)$ 'nin almış olduğu değer göre belirlenmektedir.

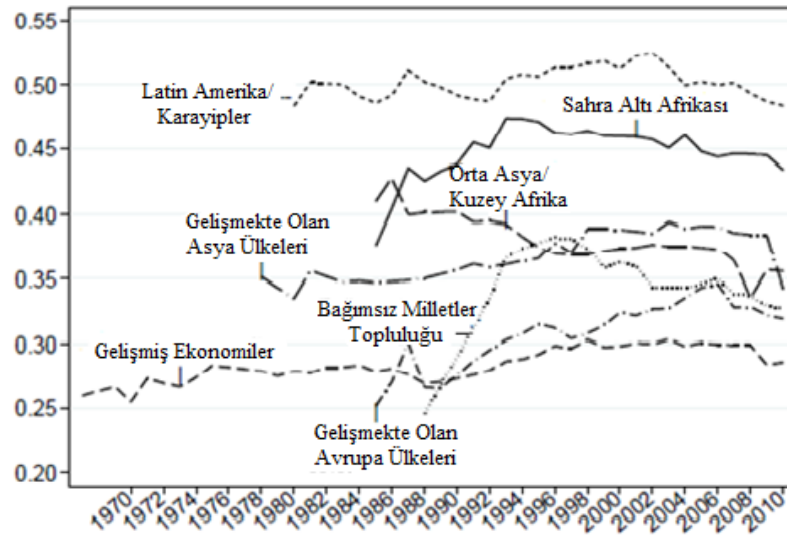
Sonuç olarak tarife değişimleri hane halkı refah seviyesini tüketim ve ücret etkilerinin alacağı değere göre hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

3. 1980-2010 DÖNEMİNDE GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK

Bu bölümde öncelikle 1980-2010 dönemi için bölge ve ülke gruplarına göre gelir eşitsizliği ve ticari açıklık oranının izlediği seyir ele alınırken daha sonrasında gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişki grafiklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1. 1980-2010 Döneminde Gelir Eşitsizliğinin Görünümü

1980-2010 dönemini 1980-2000 ve 2000-2010 olmak üzere kendi içinde ikiye ayırırsak ilk 20 yıllık dönemde Orta ve Kuzey Afrika bölgesi hariç tüm bölge ve ülke gruplarında gelir eşitsizliğinin arttığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Son on yıllık dönem incelendiğinde ise özellikle Latin Amerika ve Karayipler, Sahra Altı Afrikası ve Bağımsız Milletler Topluluğu için gelir eşitsizliğinin azaldığı bir dönem olmuştur.

Şekil 4. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Ortalama Gini Katsayısı (1970-2010)

Kaynak: (IMF, 2014: 8)

Şekil 4 1970-2010 döneminde bölge ve ülke gruplarına göre vergi ve transferlerden sonra oluşan gini katsayısı ortalamalarını göstermektedir.

Şekil 4’de görüldüğü gibi 1980-2010 dönemi boyunca gini katsayısı ortalama olarak 0.50 değerini alan Latin Amerika ve Karayipler gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu bölgedir. Sahra Altı Afrika ise gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu ikinci bölgedir. Sahra Altı Afrika’nın başka bir özelliği ise 0.73 ile gelir eşitsizliğinin en yüksek seviyede görüldüğü Nambia’nın bu bölgede bulunmasıdır. Bu dönemde Gelişmiş Ekonomiler, gelir eşitsizliğinin en düşük olduğu ülke grubu olmuştur. Dünya nüfusunun yarısından çoğunu oluşturan ve yüksek büyüme rakamlarına sahip olan Çin ve Hindistan gibi ülkelerin de içinde bulunduğu Gelişmekte Olan Asya Ülkeleri’nde bu dönem boyunca gini katsayısı ortalama olarak 0.38 değerini almıştır. 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte Bağımsız Milletler Topluluğu¹ ve Gelişmekte Olan Avrupa Ülkelerinde gelir eşitsizliği oldukça fazla artmıştır. Bağımsız Milletler Topluluğu için 1980’li yılların ortalarında 0.25 olan gini katsayısı 1990’lı yılların ortasına gelindiğinde 0.38 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca Orta Asya ve Kuzey Afrika gelir eşitsizliğinin en fazla azaldığı bölge olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 1’i incelediğimizde 1980-2000 döneminde Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde bulunan ülkeler hariç, diğer bölge ve ekonomileri oluşturan ülkelerin çoğunda gelir eşitsizliği artmıştır. Bu dönemde 105 ülkenin 73’ünde yani %69’unda gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. 2000-2010 yılları arasında ise dünyada gelir

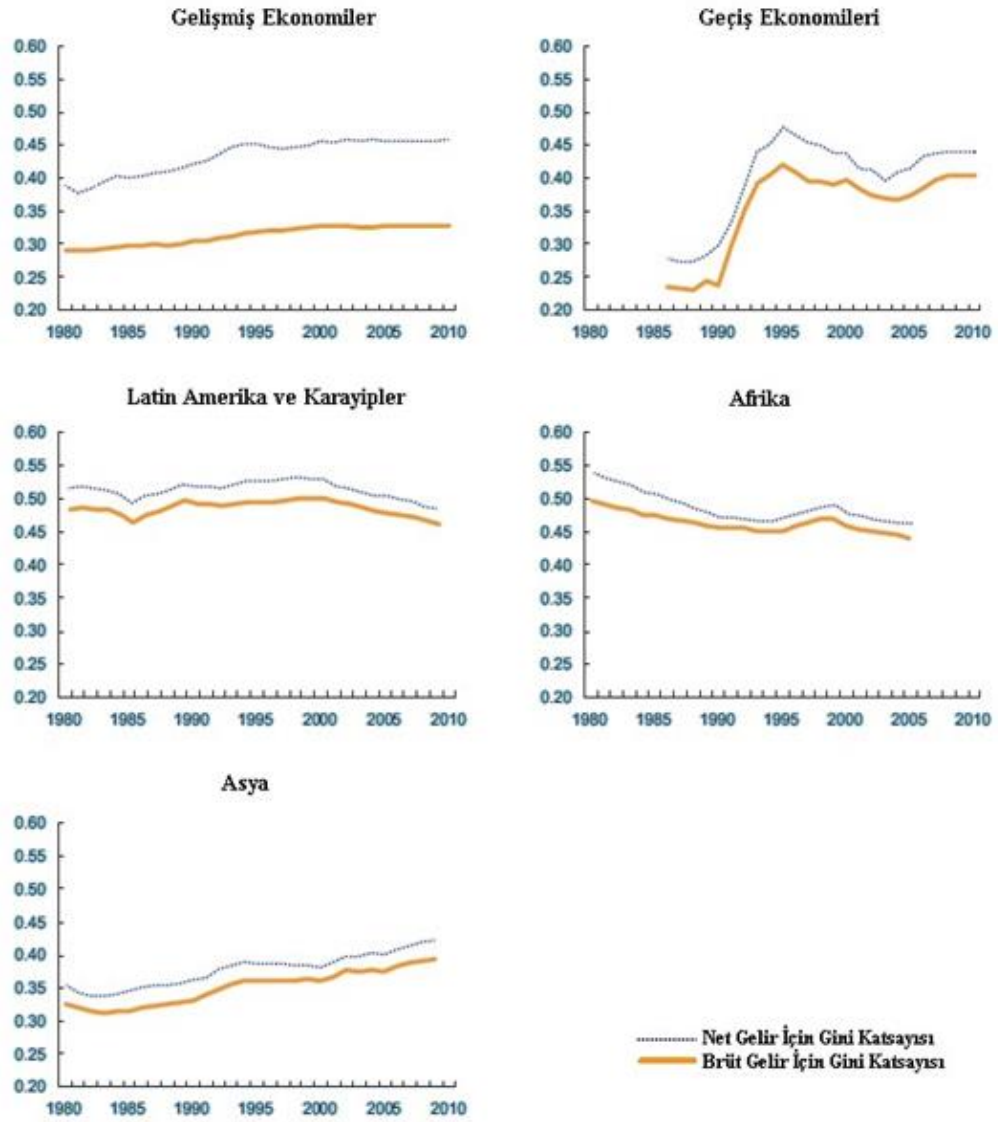
¹ Bağımsız Milletler Topluluğu, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Rusya, Tacikistan ve Ukrayna’dan oluşturmaktadır.

eşitsizliğinin en yüksek olduğu iki bölge olan Sahra Altı Afrika ve Latin Amerika bölgesinde bulunan ülkelerin çoğunda gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmektedir. Aynı zamanda OECD, Güney Doğu Asya ve Geçiş Ekonomilerini bir kısmını oluşturan Avrupa ülkelerinde de gelir eşitsizliğinin azaldığı ülkelerin sayısı giderek artmıştır. 2000 ve 2010 yılları arasında 107 ülkenin 50'sinde yani %47'sinde gelir eşitsizliğinin azaldığı görülmektedir.

Tablo 1. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Harcanabilir Gelir Bazında Hesaplanan Gini Katsayıları (1980-2010)

		OECD	Geçiş Ekonomileri		Latin Amerika	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Güney Doğu Asya	Güney Asya	Sahra Altı Afrikası	Dünya
			Avrupa	Asya						
A: 1980'ler (80'li yıllarda ulaşılan ilk yıl verileriyle başlar) ve 1990'lar	Bölgelere Ait Dönemler	1980-2001	1990-1998	1980-2000	1980-2002	1980-2000	1980-1995	1980-2000	1980-1995	
	Eşitsizliğin Arttığı	14	24	2	14	2	5	3	9	73 (%69)
	Eşitsizliğin Değişmediği	1	0	1	1	3	0	0	2	8 (%8)
	Eşitsizliğin Azaldığı	6	0	0	3	3	2	2	8	24 (%23)
	Toplam	21	24	3	18	8	7	5	19	105 (%100)
B: 2000- 2010 yılları arası (ya da en son ulaşılan yıl verileriyle biter)	Bölgelere Ait Dönemler	2000- 2010	1998-2010	2000-2009	2002-2010	2000-2007	1995- 2009	2000-2010	1995-2007	
	Eşitsizliğin Arttığı	9	13	2	2	4	3	4	7	44 (%41)
	Eşitsizliğin Değişmediği	4	5	1	1	0	0	1	1	13 (%12)
	Eşitsizliğin Azaldığı	8	6	0	15	4	4	0	13	50 (%47)
	Toplam	21	24	3	18	8	7	5	21	107 (%100)

Kaynak: (Cornia, 2012: 13)

Şekil 5. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Brüt ve Net Gelir Bazında Nüfusa Ağırlıklandırılmış Ortalama Gini Katsayıları (1980-2010)

Kaynak: (UNCTAD, 2012:56)

Şekil 5’de brüt gelir gini katsayısı, vergi ve transferlerden önce oluşan eşitsizlik düzeyini gösterirken, net gelir gini katsayısı vergi ve transferlerden sonra oluşan eşitsizlik düzeyini göstermektedir.

Şekil 5’e göre 1980-2010 döneminde Gelişmiş Ekonomiler için brüt gelir gini katsayısı ile Geçiş Ekonomileri, Asya, Afrika, Latin Amerika ve Karayip bölgeleri için brüt gelir gini katsayısı arasında büyük bir fark görülememektedir.

Fakat Gelişmiş Ekonomiler için net gelir gini katsayısı ele alındığında Geçiş Ekonomileri, Asya, Arfika, Latin Amerika ve Karayip bölgelerine göre büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin 2000’li yıllarda Gelişmiş Ekonomiler için brüt ve net gelir gini katsayısı arasındaki fark 0.13 iken bu farkın Geçiş Ekonomilerinde 0.4, Asya, Arfika, Latin Amerika ve Karayip bölgelerinde ise yaklaşık olarak 0.2 olduğu görülmektedir. Gelişmiş Ekonomilerde brüt ve net gelir gini katsayıları arasındaki farkın diğer bölge ve ekonomilere göre bu kadar fazla olmasının sebebi gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikaların etkin bir şekilde uygulanmasıdır.

1980-2010 döneminde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ilk hanehalkı gelir dağılımı araştırması 1987 yılında yapılmıştır. 1994 yılında TÜİK tarafından ikincisi yapılan hanehalkı gelir dağılımı araştırması, 2002 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yapılmaya başlanmış ve günümüze kadar devam etmiştir.²

Tablo 2. Türkiye’nin Yıllara Göre Gini Katsayısı (1987-2010)

1987	1994	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0.43	0.49	0.44	0.42	0.40	0.38	0.43	0.41	0.41	0.42	0.40

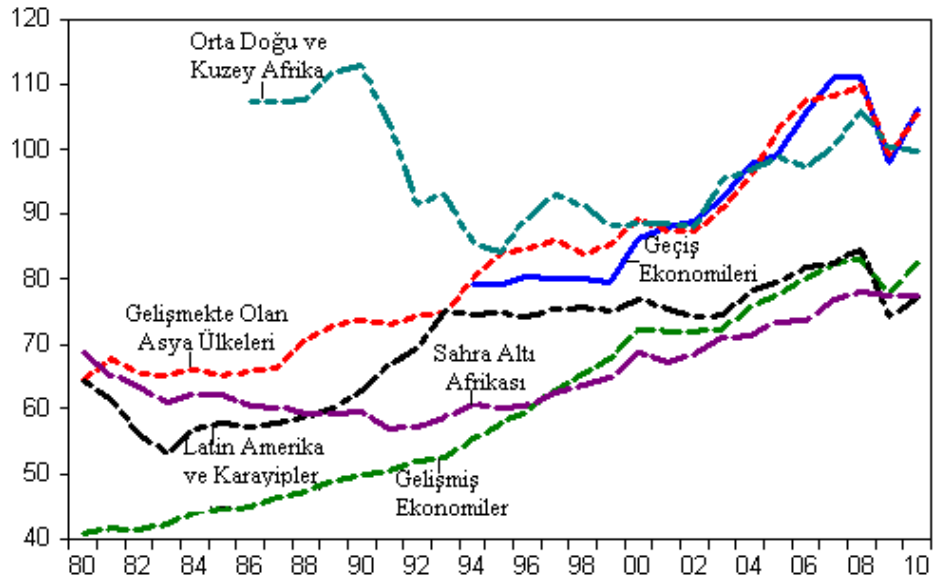
Kaynak: TÜİK

1987-2010 dönemi için Türkiye’nin gini katsayısı değerlerine bakıldığında en yüksek gini katsayısı 0.49 ile 1994 yılında görülürken, en düşük gini katsayısı 0.38 ile 2005 yılında görülmektedir. Bu dönemin sonuna gelindiğinde Türkiye’nin gini katsayısı çok önemli düzeyde olmasa da azalmıştır. Ayrıca bu dönemde ortalama 0.42 değerini alan Türkiye’nin gini katsayısı, içinde bulunduğu ülke grubu olan Asya ülkelerinin ortalama gini katsayısı ile karşılaştırıldığında gelir eşitsizliği seviyesinin benzer düzeylerde olduğu söylenebilir.

² Türkiye için 2011,2012,2013 ve 2014 yıllarında gini katsayısı yaklaşık 0.40 değerini almıştır.

3.2. 1980- 2010 Döneminde Ticari Açıklığın Görünümü

1980’lerde ve 1990’larda gelişmekte olan ülkeler tarafından dış ticaret önündeki engellerin kaldırılmasıyla birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ithalat ve ihracat miktarları artmıştır. Dünya Ticaret Örgütü’nün (WTO) istatistiklerine göre dünya mal ihracatı, yıllık ortalama %7.3 büyüme ile 1980’den 2011’e kadar 2.03 trilyondan (ABD \$) 18.36 trilyona (ABD \$) artmıştır (WTO, 2013).

Şekil 6. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Ticari Açıklık (%) (1980-2010)

Kaynak: PWT 7.1’den alınan verilerle yazarın kendi hesaplamalarıdır.

Şekil 6’da 1980-2010 döneminde bölge ve ülke gruplarına göre hesaplanan ticari açıklık oranının ³ izlediği seyir gösterilmektedir.

Şekil 6’ya göre 1980-2010 döneminde Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi hariç diğer tüm bölge ve ülke gruplarında ticari açıklık oranının arttığı görülmektedir. Ayrıca 2008 yılında Sahra Altı Afrikası hariç diğer tüm bölge ve ülke gruplarına ait

³ Ticari açıklık oranı, ülkelerin dış ticaret hacmine göre hesaplanmıştır.
Ticaret Hacmi= (İthalat+İhracat)/GSYİH

ticari açıklık değerlerinde keskin bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. Uluslar arası mal ticareti finansmanını zorlaştıran ve mal fiyatlarının artmasına neden olan 2008 yılı finansal krizi, ticari açıklıkta görülen bu keskin düşüşün temel sebebi olarak düşünülmektedir (Asmundson vd., 2011: 6-7).

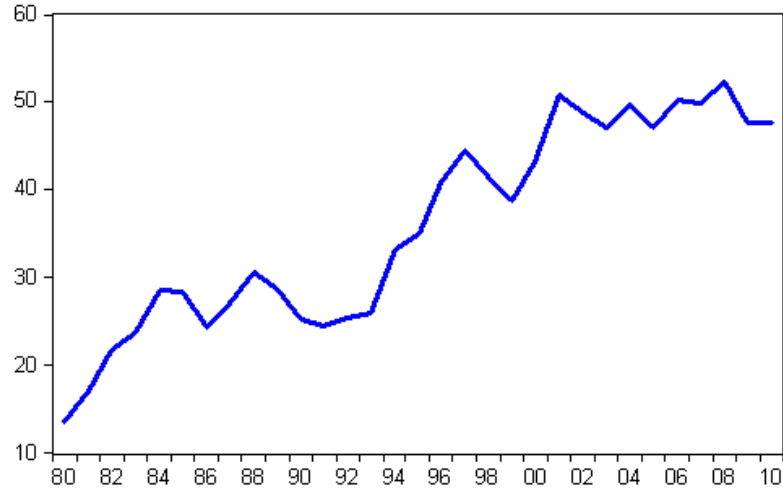
Tablo 3. Bölge ve Ülke Gruplarına Göre Ticari Açıklık Oranının Ortalama ve Değişim Değerleri (1980-2010)

Bölgeler ve Ülke Grupları	Latin Amerika ve Karayipler	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Sahra Altı Afrika	Gelişmekte Olan Asya Ülkeleri	Gelişmiş Ekonomiler	Geçiş Ekonomileri
Bölge ve Ülke Gruplarına Ait Dönemler	1980-2010	1986-2010	1980-2010	1980-2010	1980-2010	1994-2010
Bölge ve Ülke Gruplarına Ait Ticari Açıklık Oranının Ortalaması (%)	69.90	97.17	65.50	82.40	60.09	92.02
Bölge ve Ülke Gruplarına Ait Başlangıç Yılı Ticari Açıklık Oranının Ortalaması (%)	64.36	107.37	68.53	64.54	40.66	79.28
Bölge ve Ülke Gruplarına Ait Bitiş Yılı Ticari Açıklık Oranının Ortalaması (%)	77.15	99.80	77.60	105.49	82.46	106.30
Bölge ve Ülke Gruplarına Ait Ticari Açıklık Oranının Değişimi (%)	19.87	-7.05	13.23	63.44	102.78	34.09

Kaynak: PWT 7.1’den alınan dış açıklık verileriyle yazarın kendi hesaplamalarıdır.

Tablo 3’e göre 1980-2010 dönemi için bölge ve ülke gruplarına ait ticari açıklık oranı en yüksekten en düşüğe sıralandığında %97.17 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi, %92.02 ile Geçiş Ekonomileri, %82.40 ile Gelişmekte Olan Asya Ülkeleri, %69.90 ile Latin Amerika ve Karayipler bölgesi, %65.50 ile Sahra Altı Afrika, %60.09 ile Gelişmiş Ekonomiler son sırada yer almıştır.

Yine Tablo 3’de görüldüğü gibi bu dönemde ticari açıklık oranındaki en büyük değişimi %102.78’lik artış ile Gelişmiş Ekonomiler yaşarken, Gelişmekte Olan Asya Ülkeri’nin %63.44’lük, Geçiş Ekonomileri’nin %34.10’luk, Latin Amerika ve Karayipler bölgesinin %19.87’lik, Sahra Altı Afrika’nın %11.68’lik bir artış yaşadığı ortaya çıkmıştır. Ticari açıklık oranındaki değişimin %7.05 ile negatif değer aldığı tek bölge ise Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi olmuştur.

Şekil 7. Türkiye'nin Ticari Açıklık Oranı (%) (1980-2010)

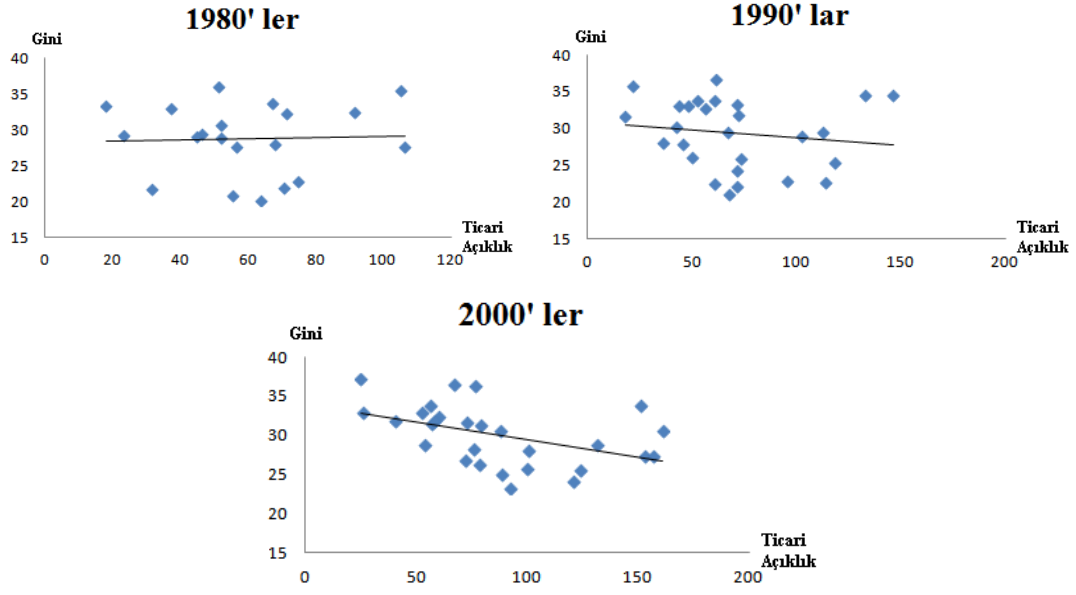
Kaynak: PWT 7.1'den alınan verilerle yazarın kendi hesaplamalarıdır.

1980-2010 dönemi için Türkiye'nin ticari açıklık oranını ele aldığımızda, ticari açıklık oranının arttığı görülmektedir. Bu dönemde Türkiye'nin ticari açıklık oranı yaklaşık olarak %255 artarak, %13.50'den %47.75'e yükselmiştir. Ayrıca bu dönem de Türkiye'nin ortalama ticari açıklık oranı %40 değerini almıştır.

3.3. 1980 – 2010 Döneminde Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişki

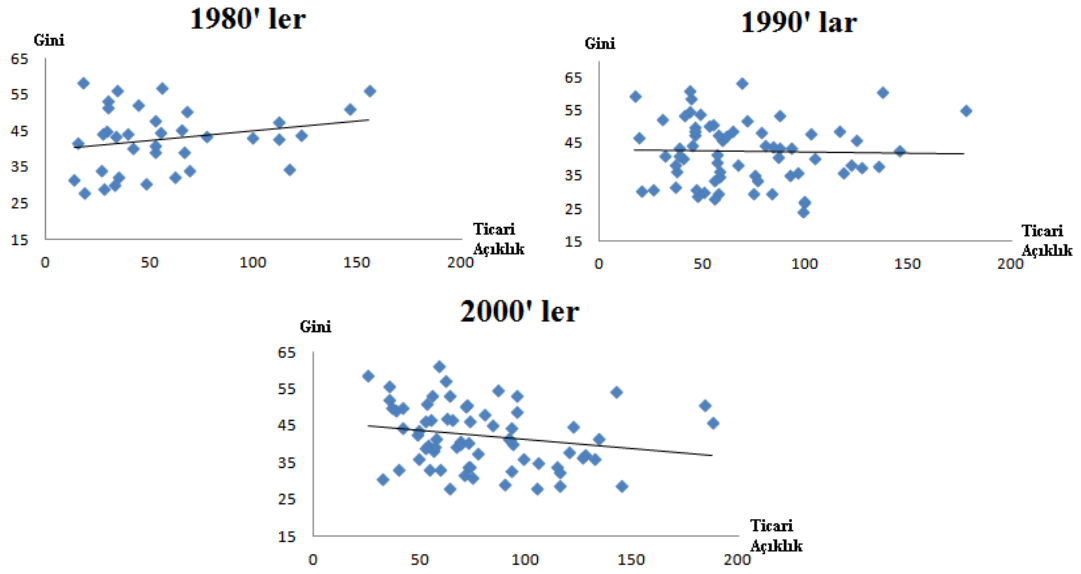
1980 ve sonrasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin çoğunda gelir eşitsizliği ve ticari açıklıkta büyük artışların yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin ne yönde olduğunu anlamak için 1980, 1990 ve 2000'li⁴ yıllara göre ayrı ayrı grafik analizi yapılmıştır.

⁴ 2000'li yıllarda küresel krizinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi olup olmadığını anlamak için 2008 ve 2009 yılı verileri eklenerek ve çıkartılarak oluşturulan grafik analizinde bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Şekil 8. Gelişmiş Ülkeler İçin Dönemlere Göre Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişki (%)

Kaynak: UNI-WIDER'dan ve PWT 7.1'den alınan verilerle yazarın kendi hesaplamalarıdır.

Şekil 9. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dönemlere Göre Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişki (%)

Kaynak: UNI-WIDER'dan ve PWT 7.1'den alınan verilerle yazarın kendi hesaplamalarıdır.

Dönemlere göre yapılan grafik analizleri, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ve ülkelerde ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin giderek negatif yönlü bir ilişkiye dönüştüğünü ortaya koymuştur.

4. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TİCARİ AÇIKLIK ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK AMPİRİK UYGULAMA

Bu bölümde öncelikle ampirik literatür taraması ve gelir eşitsizliğinin diğer belirleyicilerinin beklenen etkileri ele alınmaktadır. Daha sonrasında ise veri seti ve değişkenler tanımlanmış, ekonometrik yöntem ve ardından model test edilerek elde edilen bulgular açıklanmaktadır.

4.1. Literatürde Yer Alan Başlıca Çalışmalar

Bu tez çalışması kapsamında ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin araştırıldığı tüm ampirik çalışmalarda ekonometrik analiz yöntemi olarak dengesiz panel veri analizi kullanılmıştır.

Higgins ve Williamson (1999) Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere toplamda 85 ülkeye ait verinin kullanıldığı çalışmada analiz, En Küçük Kareler (OLS) ve Sabit Etkiler (FE) tahmin yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. OLS tahmin sonuçlarına göre ticari açıklık değişkeninin işareti negatif ve anlamlı bulunmuştur. Bu bağlamda ticari açıklığın artması gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlayacaktır. Fakat FE tahmin yönteminden elde edilen bulgura göre ticari açıklık değişkeni anlamsız bulunmuştur. Bu açıdan ele alındığında ise ticari açıklığın değişimi gelir eşitsizliğini etkilemeyecektir.

Spilimbergo vd. (1999) 1965-1992 dönemin ele alındığı çalışmada ülkelerin sahip olduğu faktör donanımlarına göre ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Eşitsizlik göstergesi olarak gini katsayısı kullanılırken, ithalat ve ihracatın GSYİH'dan aldığı pay, ticari açıklık göstergesi olarak kullanılmıştır.

Başlangıçta vasıflı işgücünün yoğun olduğu ülkelere göre toprak ve sermaye yoğun ülkelerde gelir eşitsizliğinin daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Ticari açıklığın artmasıyla birlikte toprak ve sermaye yoğun ülkelerde gelir eşitsizliği azalırken, vasıflı işgücünün yoğun olduğu ülkelere gelir eşitsizliğinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Barro (2000) 1960-1990 dönemi için yapılan çalışmada gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasında ilişki hem OLS hem de FE tahmin yöntemi kullanılarak test edilmiştir. OLS tahmin sonuçlarına göre elde edilen bulgulara uzun dönemde ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu doğrultuda ticari açıklığın artması gelir eşitsizliğinin artmasına neden olacaktır. Fakat FE tahmin sonuçlarından elde edilen bulgulara göre ticari açıklığın gelir eşitsizliğini etkilemediği ortaya çıkmıştır.

Calderon ve Chong (2001) 102 ülke için 1960-1995 dönemini ele alan çalışmada GMM tahmin yöntemi kullanılarak ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olarak gini katsayısı kullanılırken, ticari açıklık göstergesi olarak ithalat ve ihracat toplamının GSYİH'dan aldığı pay kullanılmıştır. Tahmin sonuçlarına göre gelişmekte olan ülkelerde ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi negatif ve anlamlı bulunurken, gelişmiş ülkelerde pozitif ve anlamsız bulunmuştur. Buna göre ticari açıklığın artması, gelişmekte olan ülkelere gelir eşitsizliğini azaltırken, gelişmiş ülkelere gelir eşitsizliğini etkilemeyecektir.

Dollar ve Kraay (2002) 137 ülkeye ait veri ile 1950-1999 dönemi için ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi incelenmiştir. Eşitsizlik göstergesi olarak en yoksul yüzde yirmilik dilimin toplam gelirden aldığı pay kullanılırken ticari açıklık göstergesi olarak ihracat ve ithalat toplamının GSYİH içindeki payı

kullanılmıştır. FE tahmin sonuçlarından elde edilen bulgulara göre gelir eşitsizliği ile ticari açıklık arasında anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda gelir eşitsizliği üzerinde ticari açıklığın bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Li ve Reuveny (2003) 1960-1996 dönemi için 69 ülkenin ele alındığı çalışmada demokrasi ve ekonomik açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri OLS tahmin yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Ekonomik açıklık; ticari açıklık, doğrudan yabancı yatırımlar ve portföy akımları ile ele alınmıştır. OLS tahmin sonuçlarına göre hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğini ile doğrudan yabancı yatırımlar ve portföy akımları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, gelir eşitsizliği ile demokrasi ve ticari açıklık arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde ticari açıklığın artması gelir eşitsizliğini azaltacaktır.

Milanovic (2005) 1988-1998 dönemini için ve 129 ülkenin ele alındığı çalışmada tahmin yöntemi olarak GMM kullanılmıştır. Eşitsizlik göstergesi olarak ortalama gelir içinde her bir yüzde onluk dilimin ortalama gelirden aldığı pay kullanılırken ticari açıklık göstergesi olarak ithalat ve ihracat toplamının GSYİH'ya oranı kullanılmıştır. Ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışma da kontrol değişkeni olarak doğrudan yabancı yatırımların ve kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı, finansal derinlik, demokrasi endeksi, enflasyon ve reel faiz oranı modele eklenmiştir. Elde edilen bulgulara göre gelir seviyesi 8000 (ABD \$) altında olan ülkelerde ticari açıklık ile gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişki bulunurken, gelir seviyesi 8000 (ABD \$) üzerinde olan ülkelerde gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Beck vd. (2007) 1960-1999 dönemi için yapmış oldukları çalışmada eşitsizlik göstergesi olarak gini katsayısının yıllık büyüme oranı ele alınırken, ticari açıklık göstergesi olarak ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ya oranı kullanılmıştır. Araç Değişken (IV) tahmin yönteminden elde edilen bulgulara göre ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerinde bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Faustino ve Vali (2011) Gelir eşitsizliği üzerinde ekonomik küreselleşmenin etkilerini araştıran çalışmada ticari açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlar ekonomik küreselleşme göstergeleri olarak ele alınmıştır. 1995-2007 dönemini kapsayan ve OECD ülkeleri için yapılan ekonometrik analizde FE, RE ve GMM tahmin yöntemleri kullanılmıştır. FE, RE ve GMM tahmin yöntemlerinden elde edilen bulgulara göre ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğu ortaya çıkmıştır. Sadece FE tahmin yöntemine göre anlamlı bulunan doğrudan yabancı yatırımlar değişkeninin gelir eşitsizliği ile arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda OECD ülkelerinde ticari açıklığın artması gelir eşitsizliğini azaltırken, doğrudan yabancı yatırımların artması gelir eşitsizliğini azaltacaktır.

Cornia (2012) 1990-2009 yılları arasında 18 Latin Amerika ülkesi için yapmış olduğu çalışmada tahmin yöntemi olarak GMM ve En Küçük Kareler Kukla Değişken (LSDV) yöntemleri kullanılmıştır. Değişkenlerin modele adım adım eklendiği LSDV tahmin sonuçlarına göre ilk altı adımda ticari açıklık değişkeninin işareti negatif ve anlamlı bulunurken son adımda bu değişken anlamlılığını kaybetmiştir. GMM tahmin sonuçları ele alındığında ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki negatif ve anlamlı bulunmuştur.

Szekely ve Samano (2012) 1980-2010 döneminde Latin Amerika ülkeleri için yapılan çalışmada ticari açıklık göstergesi olarak ortalama tarife oranını kullanırken,

eşitsizlik göstergesi olarak gini katsayısı kullanılmıştır. FE ve RE tahmin yöntemleri ile gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ticari açıklığın artması gelir eşitsizliğinin artmasına yol açacaktır.

Jaumotte vd. (2013) 20'si gelişmiş olmak üzere toplamda 51 ülkeye ait veri ile EKK tahmin yöntemi kullanılarak gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada eşitsizlik göstergesi olarak gini katsayısı kullanılırken, ticari açıklık göstergesi olarak ülkelere ait ihracat, ithalat ve tarife oranları kullanılmıştır. Diğer açıklayıcı değişkenler ise finansal küreselleşme, teknolojik değişimler, özel sektörün kullanmış olduğu krediler, ortalama eğitim süresi, orta öğretim ve daha yukarı seviyede eğitim alanların nüfusa oranı, tarım ve sanayide kullanılan emeğin göreceli verimliliği, sanayi ve tarımın istihdamdan aldığı paydır.

Ticari küreselleşme göstergesi olarak ülkelere ait ihracat, ithalat ve tarife oranları kullanılmıştır. Ticari küreselleşmenin etkisini görmek için kullanılan bu faktörler aynı zamanda ticari açıklığında bir göstergesidir. Bu açıdan bakıldığında çalışma bize ticari açıklığın bölge ve ülke gruplarına göre gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini ayrıntılı bir şekilde göstermiştir.

Analiz sonuçlarına göre ticari küreselleşme tüm bölge ve ülke gruplarında gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlarken, finansal küreselleşmenin özellikle de doğrudan yabancı yatırımlar yoluyla, tüm bölge ve ülke gruplarında gelir eşitsizliğinin artmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Lim ve McNelis (2014) 1992-2007 yılları arasında 12'si düşük gelirli, 20'si düşük orta gelirli ve 10'u yüksek orta gelirli ülke olmak üzere toplamda 42 ülke için FE tahmin yöntemi kullanılarak ticari ve finansal açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre düşük ve orta düşük gelirli ülkelerde ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülürken, yüksek orta gelirli ülkelerde bu ilişkinin yönünün negatif ve anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. Gelir Eşitsizliği ve Ticari Açıklık Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ampirik Çalışmaların Özeti

Ampirik Çalışmalar	Tahmin Yöntemi	Dönem	Ülke Grupları	Sonuç ⁵
Higgins ve Williamson (1999)	OLS	1960-1990	Tüm Ülkeler	-
	FE			0
Barro (2000)	OLS	1960-1990	Tüm Ülkeler	+
	FE			0
Calderon ve Chong (2001)	GMM	1960-1995	Gelişmiş Ülkeler	0
			Gelişmekte Olan Ülkeler	-
Dollar ve Kraay (2002)	FE	1950-1999	Tüm Ülkeler	0
Li ve Reuveny (2003)	OLS	1960-1996	Gelişmiş Ülkeler	-
			Gelişmekte Olan Ülkeler	-
Milanovic (2005)	GMM	1988-1998	Kişi başına gelirin 8000 (ABD \$)'nın altında olduğu ülkeler	+
			Kişi başına gelirin 8000 (ABD \$)'nın üzerinde olduğu ülkeler	-
Beck Vd. (2007)	IV	1960-1999	Tüm Ülkeler	0
Faustino ve Vali (2011)	FE	1995-2007	OECD Ülkeleri	-
	RE			-
	GMM			-
Cornia (2012)	GMM	1990-2009	Gelişmekte Olan Ülkeler	-
	LSDV			-
Szekely ve Samano (2012)	FE	1980-2010	Gelişmekte Olan Ülkeler	+
	RE			+
Jaumotte Vd. (2013)	OLS	1981-2003	Tüm Ülkeler	-
Lim ve McNelis (2014)	FE	1992-2007	Düşük ve Orta Gelirli Ülkeler	+
			Yüksek Gelirli Ülkeler	-

⁵ Tablo 4'de (-) ve (+) ifadeleri sırası ile ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin negatif ve pozitif yönlü olduğunu gösterirken (0) ifadesi ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

Ampirik çalışmaların özetlendiği Tablo 4 incelendiğinde, ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğunu gösteren çalışmaların yanı sıra ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerinde bir etkisinin olmadığını ileri süren çalışmaların da olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişkinin yönü hakkında ortak bir görüşün olmadığı ortaya çıkmıştır.

4.2. Eşitsizliğinin Diğer Belirleyicileri

Gelir eşitsizliğini etkileyen faktörler uzun zamandan beri araştırılmakta ve son yıllarda bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar git gide artmaktadır. Günümüze kadar yapılan çalışmalar ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan birçok faktörün gelir eşitsizliğini etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin, işgücü piyasasındaki uyuşmazlıklar, eğitim seviyesindeki farklılıklar, teknolojik gelişmeler, cinsiyet farklılıkları, dış ticaret, hükümetlerin izlediği politikalar, demokrasi seviyesindeki farklılıklar vs... daha birçok faktör sayılabilir. Ayrıca bu faktörlerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi ülkelerin içinde bulundukları döneme, ekonomik ve siyasal ortama göre farklılık gösterebilmektedir. Bu tez çalışmasında gelir eşitsizliğini açıklamada kullanılan faktörler arasından hem teorik hem de ampirik uygulamalarla desteklenen faktörler ele alınmıştır.

4.2.1. Ekonomik Büyüme

Gelir eşitsizliğinin belirleyicisi olarak üzerinde en çok tartışılan faktör büyüme olmuştur. İktisat literatüründe gelir eşitsizliği ile büyüme arasındaki ilişki ilk kez Kuznets (1955) tarafından incelenmiş ve büyüme ve eşitsizlik arasındaki ilişkinin ters U şeklinde olduğunu ortaya koymuştur.

Kuznets (1955)'e göre, düşük gelirli ülkeler de kişi başına gelir arttıkça başlangıçta gelir eşitsizliği artarken, belirli bir seviyeden sonra gelir eşitsizliği azalacaktır. Robinson (1976), Kuznets hipotezini sektörleri baz alarak geliştirmiş buna göre; başlangıçta ekonominin büyük bir bölümünü kişi başına düşen gelirin düşük ve gelir eşitsizliğinin diğer sektörlerle göre daha az olduğu tarım ve kırsal sektör oluşturmaktadır. Diğer taraftan sanayi ve kentsel sektörde kişi başına düşen gelir yüksek ve göreceli olarak gelir eşitsizliği daha fazladır. Ekonomik gelişme ile birlikte istihdamın tarım sektöründen sanayi sektörüne kayması, tarım sektörüne göre daha yüksek gelir elde etmelerini sağlayarak gelir eşitsizliğini artıracaktır. Ekonomik gelişmenin ileri safhalarında ise kırsal kesimden kentsel kesime göç, tarım sektöründeki işgücü fazlasının ortadan kalmasını sağlayarak marjinal verimliliğin ve bu sektördeki işgücü gelirinin artmasına neden olacaktır. Diğer taraftan sanayi sektöründeki işgücü de kendi alanlarında uzmanlaşmaya devam ederek ve gelirlerini artırmaya devam edecektir. Sonuç olarak hem tarım sektöründe hem de sanayi sektöründeki toplam gelir artarken, bu iki sektördeki işgücünün gelirleri arasında bir yakınsama ortaya çıkacaktır.

Genellikle büyüme değişkeni eşitsizlik denklemine aşağıdaki formatlar doğrultusunda dâhil edilmiştir (Higgins ve Williamson, 1999; Barro, 2000; Bhandari vd., 2010; Lee, 2014):

$$GINI_{it} = \alpha_i + \beta_i(Y_{it}) + \gamma_i(Y_{it})^2 + \varepsilon_{it} \quad (3.1)$$

$$GINI_{it} = \alpha_i + \beta_i(\log Y_{it}) + \gamma_i(\log Y_{it})^2 + \varepsilon_{it} \quad (3.2)$$

Kuznets hipotezine göre (Y_{it}) 'nin işaretinin pozitif, $(Y_{it})^2$ 'nin işaretinin negatif çıkması beklenmektedir. (Y_{it}) 'nin işaretinin pozitif olması ekonomik gelişimin ilk

aşmasında gelir eşitsizliğinin artacağını, $(Y_{it})^2$ 'nin işaretinin negatif olması ise ekonomik gelişimin ileri aşamalarında gelir eşitsizliğinin azalacağını ifade etmektedir.

Diğer taraftan iktisat literatüründe gelir eşitsizliğinin büyümeyi etkilediği de ileri sürülmüştür. Kredi piyasasındaki aksaklıklar, politik ekonomi, sosyo-politik istikrarsızlık ve tasarruflar vasıtasıyla eşitsizliğin büyümeyi hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir (Barro, 2000).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kredi veren kurumlar düşük gelir grubundaki bireylerin gelir ve birikimlerinin kredileri geri ödemede yeterli olmayacağını düşündüğü için kredi vermekten çekinmektedirler. Kredilere olan sınırlı ulaşım ise göreceli olarak daha büyük getiriler sağlayacağı düşünülen düşük gelirli bireylerin beşeri sermaye yatırımlarından vazgeçmelerine sebep olacak ve büyümeyi olumsuz yönde etkileyecektir (Galor ve Zeira, 1993).

Gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu toplumlarda bireylerin suça işleme oranları daha yüksektir. Hem suça karışan bireyler üretime katkıda bulunamadığı için kaynaklar etkin kullanılamamakta hem de böyle bir durum gelecekte belirsizliğe yol açacağı için yatırımların azalmasına neden olmaktadır. Gelir eşitsizliğinin bu yolla büyüme üzerinde olumsuz bir etki yaratacağı düşünülmüştür (Alesina ve Perotti, 1996).

Hükümetler gelir dağılımında adaleti sağlamak için vergi ve transferler gibi gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikalar uygulamaktadırlar. Fakat bu gibi gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikaların sermaye birikimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği ileri sürülmüştür (Alesina ve Rodrik, 1994). Ayrıca varlığını sürdürmek isteyen hükümetler vergi oranlarını ortanca seçmene yani ortanca gelire

sahip bireylere göre belirlemektedir. Gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu toplumlarda ortanca gelire sahip olan bireyin geliri ortalama gelirden daha düşük olduğu için vergi oranlarının göreceli olarak daha yoksul olan ortanca seçmene göre belirlenmesi, gelirin yeniden dağılımının artmasına ve sermaye birikiminin azalmasına neden olacaktır (Milanovic, 2000: 2). Sermaye birikimin azalması ise büyümeyi olumsuz yönde etkileyecektir.

Yüksek gelirli bireylerin düşük gelirli bireylere göre marjinal tasarruf eğiliminin daha yüksek olması sonucunda yüksek gelirli bireylerin tasarruflarındaki artış, yatırımların artmasını sağlayacaktır (Lopez, 2011: 9). Bu durumda gelir eşitsizliğinin artması ekonomik büyümeyi teşvik edecektir.

4.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

DYY, yatırımcıların kalıcı olarak kazanç sağlamak amaçlı içinde bulundukları ekonomi dışında faaliyet gösteren işletmelere yaptıkları yatırımlardır. DYY, ülkelere giriş şekillerine, bölgelere ve girdikleri ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre gelir eşitsizliği üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilir (Groot, 2014). Fakat teorik ve ampirik literatür araştırıldığında daha çok DYY'ın gelir eşitsizliğini olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. İleri teknolojilere sahip olan yabancı yatırımcılar yatırım yaptıkları sektörlerde vasıfsız işgücünden ziyade daha çok vasıflı işgücü talep etmekte ve bu sektörlerde artan rekabet bazı firmaların sektörden çekilmesine neden olmaktadır (Groot, 2014: 16). Vasıflı işgücüne artan talep ve firmaların sektörden çekilmesi ise gelir eşitsizliğinin artıracaktır. DYY'ın vasıfsız işgücünün yoğun olduğu alanlara yoğunlaşması ve yeni çalışma alanları yaratması durumunda ise gelir eşitsizliğini azaltacaktır

(Nunnenkamp, 2004). Ampirik alışmalar incelendiğinde genel olarak DYY'ın gelir eşitsizliğini artırdığı ortaya çıkmıştır (Groot, 2014; Jaumotte vd., 2013; Reuveny ve Li, 2003).

4.2.3. Hükümet Harcamaları

Hükümet harcamaları ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki, farklı gelir gruplarındaki bireylerin hükümet harcamalarından ne ölçüde faydalanabildiği ile açıklanmaktadır. Eğer bu harcamalar düşük gelir gruplarındaki bireylerin faydalanabileceği alanlara yapılırsa gelir eşitsizliğini azaltıcı, yüksek gelir gruplarındaki bireylerin yararlanabileceği alanlara yapılırsa gelir eşitsizliğini artırıcı etkiler yaratmaktadır. Hkmetin en önemli amaçlarından biri gelir dağılımında adaleti sağlamaktır, bunu daha çok düşük gelir gruplarındaki bireylerin yararlandığı eğitim ve sağlık alanında yapmış oldukları kamu harcamaları ile yapabilirler.

Fakat hkmetin bu alanlarda yapmış olduğu kamu harcamalarını kısması ve bu alanları özel sektöre devretmesi daha çok yüksek gelir grubundaki bireylerin bu hizmetlerden faydalanmasına neden olacaktır. Bu durum hem ekonomik hem de sosyal anlamda adaletsizliğin artmasına sebebiyet verecektir. Ayrıca düşük gelirli ülkelerde eğitim ve sağlık alanında yapılan kamu harcamalarından yalnızca orta ve st gelir gruplarındaki bireylerin faydalanabileceği ileri sürülmüştür (Dollar ve Kraay, 2002). Ampirik literatür incelendiğinde genel olarak hükümet harcamalarındaki artışların gelir eşitsizliğini olumlu yönde etkilediğini savunan çalışmalara (Li ve Zou, 2002; Milanovic, 2005) rastlanırken hükümet harcamalarındaki değişimin gelir eşitsizliğini etkilemediğini savunan çalışmalar da (Dollar ve Kraay, 2002) vardır.

4.2.4. Enflasyon

Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve hızlı bir şekilde artışı olarak tanımlanmaktadır. Enflasyondaki artışlar karşısında düşük ve sabit gelirli bireylerin satın alma güçleri azalacağı için reel gelirleri de azalacaktır. Yüksek gelirli bireyler ise enflasyon artışları karşısında gelirlerini koruyabilme gücüne sahip oldukları için bu durumdan daha az etkilenmektedir. Bundan dolayı enflasyondaki artışlar yüksek ve düşük gelirli bireyler arasındaki gelir farkının daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Ampirik literatür tarandığında genel olarak enflasyondaki artışların gelir eşitsizliğini artırdığı (Lunderberg ve Squire, 2003; Beck vd., 2007; Meschi ve Vivarelli, 2009) ya da etkilemediği (Faustino ve Vali, 2011; Groot, 2014) ortaya çıkmıştır.

4.2.5. Beşeri Sermaye

Beşeri sermaye, işgücünü oluşturan bireylerin üretken olarak çalışmaları karşılığında yüksek gelir elde etmelerine olanak sağlayacak eğitim sürecinde kazanılmış üretken bilgi, beceri ve yeteneklerinden oluşan bir fikri sermaye türüdür. Beşeri sermaye genellikle bireylerin aldıkları eğitim süresi, seviyesi, kalitesi ve eğitime yaptıkları harcamalar ile ölçülmektedir. Bireylerin beşeri sermaye yatırımları yapmaları önündeki en önemli kısıt elde etmiş oldukları gelirdir. Düşük gelirli bireyler yüksek gelirli bireylere göre beşeri sermaye yatırımları yapmada yetersiz kalmaktadırlar. Bu durum işgücüne katılımda beşeri sermaye yönünden zengin olan bireylerin daha yüksek ücret almasına ve gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır.

Ayrıca beşeri sermaye açısından zengin olan yüksek gelirli bireylere yapılan yatırımların devam etmesi beşeri sermaye yatırımların marjinal verimliliğinin giderek azalmasına neden olmaktadır. Bunun yerine yeterli seviyede beşeri sermaye yatırımı yapamayan düşük gelirli bireylerin kamu eliyle beşeri sermaye yatırımlarının artırılması gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlayacaktır. Ampirik çalışmalar incelendiğinde ise beşeri sermaye artışlarının gelir eşitsizliğini azaltacağı sonucuna ulaşılmıştır (Schultz, 1963; Keller, 2010).

4.2.6. Demokrasi

Demokrasi ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikalar aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Demokratik hükümetler, düşük ve orta gelir gruplarındaki bireylerin faydalanabileceği sosyal yardım harcamaları, artan oranlı vergiler gibi gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikalar uygularken, otoriter hükümetler güçlü ve zengin azınlık lehine gelir eşitsizliğinin aynı düzeyde kalmasına veya artmasına neden olan politikalar uygulamayı tercih etmektedir (Reuveny ve Li, 2003: 577). Ayrıca demokrasi çıkar gruplarının baskıları sonucu da gelir dağılımını etkilemektedir. Örneğin demokrasi, düşük ve orta gelir gruplarının sendika ve siyasal partiler aracılığıyla gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikalar çıkarılmasını sağlamaktadır. Demokrasi ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki ampirik literatür açısından incelendiğinde ise demokrasinin gelir eşitsizliğini azalttığını savunan çalışmaların (Muller, 1988; Reuveny ve Li, 2003), yanı sıra gelir eşitsizliğini etkilemediğini savunanlar çalışmalar da (Deininger ve Squire, 1996) yapılmıştır. Bazı çalışmalar da ise demokrasi seviyesinin eşik bir değerinin olduğu ileri sürülmüştür (Acemoğlu ve Robinson, 2006).

4.3. Veri Seti, Model, Yöntem ve Bulgular

4.3.1. Veri Seti

Bu tez çalışmasında IMF'in gelişmiş ve gelişmekte olan ülke sınıflandırmalarına göre, 1980-2009 döneminde 27'si gelişmiş ülke olmak üzere toplamda 92 ülkeye ait veri kullanılmıştır. Veriler beşer yıllık ortalamalarla hesaplandığı için ele alınan dönemde bir ülke için maksimum altı adet veriye ulaşılabilmektedir. Fakat analizimizde bağımlı değişken olarak kullanılan gini katsayısı birçok ülke için uzun yıllar hesaplanmadığından dolayı her ülke için maksimum veri sayısına ulaşamamıştır. Bu yüzden çalışmanın ampirik analizi dengesiz panel veri analizi yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Analizde eşitsizlik göstergesi olarak kullanılan gini katsayısı, farklı veri tabanlarından elde edilen gini katsayılarının bir arada toplandığı UNU-WIDER'in gelir eşitsizliği veri setinden alınmıştır. Ticari açıklık, doğrudan yabancı yatırımlar, hükümet harcamaları ve enflasyon değişkenleri WDI (2015) veri tabanından çekilmiştir. Kişi başına GSYİH ve beşeri sermaye endeksi, Summers ve Heston (1988) tarafından derlenen Penn World Table 8.0 veri setinden alınmıştır. Demokrasi endeksi Marshall, Gurr ve Jagers tarafından hazırlanan Polity IV Project (2014)'den alınmıştır. Ara malı ithalat verileri ise The World Integrated Trade Solution (WITS) veri tabanından çekilmiştir.

Çalışmanın ampirik analizinde kullanılan değişkenlerin tanımları ve tanımlayıcı istatistikleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Tanımı	Ort.	Min.	Maks.	St. Sapma
Gini Katsayısı	0 ile 1 değerleri dâhil bu aralıkta değer alan ve 0'a yaklaştıkça gelir eşitsizliğinin azaldığını 1'e yaklaştıkça gelir eşitsizliğinin arttığını gösteren katsayı	0.38	0.19	0.65	0.10
KBGSYİH	Kişi başına GSYİH sabit 2005 yılı ulusal fiyatlarıyla (ABD \$)	11383	380.38	48743.04	10544.99
Ticari Açıklık	Ülkelere ait ihracat ve ithalat büyüklükleri toplamının GSYİH'ya oranı	0.72	0.13	1.97	0.36
Doğrudan Yabancı Yatırımlar	Ülkelere giriş yapan doğrudan yabancı yatırımların GSYİH'ya oranı	0.02	-0.03	0.24	0.03
Demokrasi Endeksi	0 ile 10 değerleri dâhil bu aralıkta değer alan 0'a yaklaştıkça demokratikleşme seviyesinin azaldığını 10'a yaklaştıkça demokratikleşme seviyesinin arttığını gösteren endeks	6.57	0.00	10.00	3.70
Beşeri Sermaye Endeksi	Okullaşma ve Eğitime dönüş oranına bağlı olarak hesaplanan Barro/Lee endeksi	2.46	1.13	3.59	0.57
Hükümet Harcamaları	Hükümet harcamalarının GSYİH'ya oranı	0.15	0.04	0.35	0.05
Enflasyon	Tüketici fiyat endeksinin yıllık büyümesi	0.41	-0.05	28.13	2.21
Ara Malı İthalatı	İthalat içinde ara malı payının ortalama değerden büyük olduğu ülkeler için 1, küçük olduğu ülkeler için 0 olarak kabul edilen kukla değişken	26.04	1.79	76.68	15.73

4.3.2. Model

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişkinin araştırıldığı ekonometrik model aşağıda gösterilmiştir:

$$\begin{aligned}
 GINI_{it} = & \alpha_i + \beta_1 GINI_{i,t-1} + \beta_2 GDP_{pcit} + \beta_3 GDP_{pcit}^2 + \beta_4 OPEN_{it} + \beta_5 FDI_{it} \\
 & + \beta_6 INF_{it} + \beta_7 GOV_{it} + \beta_8 DEMOC_{it} + \varepsilon_{it}
 \end{aligned}
 \quad (3.3)$$

Denklem (3.3)'de $GINI_{it}$ bağımlı değişken gini katsayısının doğal logaritmasını, $GINI_{i,t-1}$ bağımlı değişken gini katsayısının bir gecikmeli değerinin doğal logaritmasını, GDP_{pcit} ve GDP_{pcit}^2 sırasıyla kişi başına GSYİH'nın doğal logaritmasını ve karesini, $OPEN_{it}$ ticari açıklığı, FDI_{it} doğrudan yabancı yatırımları, INF_{it} enflasyonu, GOV_{it} hükümet harcamalarını, $DEMOC_{it}$ demokrasi seviyesini ve ε_{it} hata terimini temsil etmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler için gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişkinin araştırıldığı ekonometrik modele ara malı ithalatı için kullanılan kukla değişkenin ve etkileşim teriminin eklenmesi sonucu oluşan yeni model aşağıda gösterilmiştir:

$$GINI_{it} = \alpha_i + \beta_1 GINI_{i,t-1} + \beta_2 GDP_{cit} + \beta_3 GDP_{cit}^2 + \beta_4 OPEN_{it} + \beta_5 FDI_{it} + \beta_6 INF_{it} + \beta_7 GOV_{it} + \beta_8 DEMOC_{it} + \beta_9 DUMMY_{it} + \beta_{10} OPEN_{it}XDUMMY_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3.4)$$

Denklem (3.4)'de $DUMMY_{it}$, gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek ya da düşük olduğu ülkeleri gösteren kukla değişkeni ifade ederken $OPEN_{it}XDUMMY_{it}$, etkileşim terimini ifade etmektedir.

Ekonometrik açıdan incelendiğinde modelin yapısı gereği bazı sorunlar ortaya çıkmış ve bu sorunlara aşağıda değinilmiştir.

- Gelir eşitsizliği ve büyüme değişkenlerinin birbirlerini karşılıklı olarak etkilemesi sonucu içsellik sorununun ortaya çıkması
- Ükelere özgü bireysel etkileri içeren hata teriminin açıklayıcı değişkenlerle ilişkili olması
- Son olarak bağımlı değişkenin bir gecikmeli değerinin modele açıklayıcı değişken olarak eklenmesinin otokorelasyon sorununa neden olması

Modele bağımlı değişkenin bir gecikmeli değerinin eklenmesinin bazı sebepleri vardır. Eğitim, toplumun sosyal yapısını olumlu yönde etkilemekte fakat bireylerin eğitim alabilmesi için bazı masrafları karşılamaları gerekmektedir (Reuveny ve Li, 2003: 586). Örneğin düşük gelirli bireyler, orta ve yüksek gelirli bireylere göre çocuklarının eğitim masraflarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı düşük gelirli bireylerin çocukları ya yetersiz eğitim almakta ya da hiç eğitim alamamaktadır. Böyle bir durum var olan gelir eşitsizliğinin devam etmesine ya da artmasına neden olacağı için gelir eşitsizliği bir önceki eşitsizlik seviyesinden etkilenecektir.

4.3.3. Yöntem

Bu çalışmada hem zaman serisi verilerini hem de yatay kesit verilerini içinde barındıran panel veri analizinden yararlanılmıştır. Panel veri analizi sadece zaman serisi ya da sadece yatay kesit verilerle yapılan analizlere göre birçok avantaja sahiptir ve bu avantajlar şu şekilde özetlenebilir (Baltagi, 2005):

- Panel veri analizi yatay kesit ve zaman serisi verilerini içerdiğinden daha fazla veri sunmakta ve bilgi içermektedir.
- Panel veri açıklayıcı değişkenler arasında daha az çoklu doğrusal bağlantı sorunu oluşturur.
- Panel veri yatay kesitte bulunan birimler arasında heterojenlik olmasına izin vermektedir.
- Panel veri analizi zaman ve yatay kesit gibi yöntemlerin dikkate almadığı bireysel etkileri ve zamansal etkileri göz önünde bulundurmaktadır.
- Kısa zaman verileri ve/veya yetersiz yatay kesit verilerle analiz yapmaya izin vermektedir.

Ekonometrik analiz yöntemi olarak panel veri analizinin kullanılmasındaki en önemli faktör, bu tez çalışması kapsamında analiz edilecek veri setinin zaman ve yatay kesit boyutunun panel veri analizine daha uygun olmasıdır.

4.3.3.1. Arellano-Bond Tahmincisi

Bu tez çalışmasında tahmin yöntemi olarak GMM kullanılmıştır. Bu tahmin yönteminin kullanılmasının amacı tahmin edilecek modelin dinamik bir yapıya sahip olması ve GMM tahmin edicisinin bunu göz önünde bulundurmasıdır.

Bağımlı değişkenin bir gecikmelisinin açıklayıcı değişkenler arasında bulunduğu basit dinamik model şu şekilde ifade edilebilir:

$$y_{it} = \delta y_{i,t-1} + \beta_1 x_{it} + \eta_i + \lambda_t + \varepsilon_{it} \quad i = 1, \dots, N \quad t = 1, \dots, T$$

Burada x_{it} , $K \times 1$ boyutundaki bağımsız değişken vektörünü; β_1 , $K \times 1$ boyutundaki katsayılar matrisini; $y_{i,t-1}$, bağımlı değişken y_{it} 'nin gecikmeli değerini; η_i , gözlenemeyen bireysel etkileri, λ_t , gözlenemeyen zamana özgü etkileri; ε_{it} , ise yatay kesitler arası ve zamana göre değişen gözlenemeyen değişkenlerin etkisini (hata terimini) ifade etmektedir.

GMM yöntemi ilk olarak Holtz-Eakin vd. (1988) tarafından ortaya atılmış ve Arellano ve Bond (1991) tarafından geliştirilmiştir. Arellano ve Bond (1991) tarafından geliştirilen bu yöntem, değişkenlerin birinci farklarını alarak bireysel etkilerin ortadan kalkmasını sağlamakta ve bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerlerinin araç değişken olarak kullanımına izin vermektedir.

(Arellano ve Bond, 1991) tarafından oluşturulan GMM tahmin edicisi şu durumlar için tasarlanmıştır (Roodman, 2009):

- Çok sayıda yatay kesit birimi ve kısa zaman boyutu
- Doğrusal fonksiyonel ilişki
- Dinamik bir bağımlı değişken ve bağımlı değişkenin geçmiş gerçekleştirmeleri tarafından belirlenmek
- Mevcut hata teriminin geçmiş hata terimi ile ilişkili olduğu anlamına gelen katı şekilde dışsal olmayan bağımsız değişkenlerin bulunması
- Yatay kesit birimleri içerisinde bulunmasına izin verilen değişen varyans ve otokorelasyon yapısının bireyler arasında olmaması

GMM tahmin edicisinin bu özelliklerinin yanı sıra bu tahmin yönteminin seçilmesindeki en önemli faktörlerden biri de OLS, FE, RE, AR ve IV gibi diğer tahmincilerle göre daha etkin sonuçlar verdiğinin bilinmesidir (Baltagi, 2005).

4.3.3.2. Aşırı Belirlenme ve Otokorelasyon Testleri

GMM tahmin edicisinin tutarlı sonuçlar vermesi için iki önemli koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. GMM tahmin edicisinin tutarlı sonuçlar vermesi için gerekli olan ilk koşul birinci fark denkleminde, ikinci dereceden veya daha yüksek dereceden otokorelasyonun bulunmamasıdır. Otokorelasyonun varlığını test etmek için Arellano ve Bond (1991) tarafından türetilen bir test kullanılmaktadır.

Dinamik bir yapıya sahip olan GMM tahmin edicisi için birinci dereceden otokorelasyon beklenmektedir. Çünkü hata teriminin birinci farkı, t dönem ile t-1 dönem farkından oluşmaktadır:

$$D. \varepsilon_{it} = \varepsilon_{it} - \varepsilon_{i,t-1} \quad (3.5)$$

Aynı şekilde hata terimin birinci gecikmelisinin farkı da şu şekilde yazılabilir:

$$D. \varepsilon_{it-1} = \varepsilon_{it-1} - \varepsilon_{i,t-2} \quad (3.6)$$

Görüldüğü iki ifade de ε_{it-1} terimini içerdiği için hata terimleri arasında ilişki bulunmaktadır.

$$Cov(D. \varepsilon_{it}, D. \varepsilon_{it-1}) \neq 0 \quad (3.7)$$

GMM tahmin edicisinin tutarlı sonuçlar vermesi için gereken ikinci önemli koşul, araç değişkenlerin dışsal olmasıdır. Yani araç değişkenlerin hata terimi ile arasında bir ilişki bulunmamasıdır. Hata terimi ile araç değişkenlerin ilişkili olup olmadığını anlamak için Sargan (1958) ve Hansen (1972) J testleri türetilmiştir.

Bu testlerin hangisinin baz alınacağı tahmin edilen modelde bulunan yapısal sorunlara göre değişmektedir. Modelde otokorelasyon ve değişen varyans olması durumunda Sargan J testi sapmalı sonuçlar vermektedir. Hansen J testi ise modelde otokorelasyon ve değişen varyans bulunmasına rağmen sapmasız sonuçlar verirken, araç değişken sayısının artması sapmalı sonuçlar vermesine neden olmaktadır. Modelde kullanılan araç değişken sayısının sınırlı olması ve modelin yapısı gereği otokorelasyon açısından şüpheli olması nedeni ile Hansen test sonuçlarını yorumlamak daha uygun olacaktır.

Verilerin analizi için Stata 12.0 paket programından yararlanılmış ve GMM tahminlerini elde etmek ve tahmin sonrası testlerini gerçekleştirmek için, Roodman (2009) tarafından yazılan “xtabond2” komutu kullanılmıştır.

4.3.4. Bulgular

Tablo 6’da GMM tahmin edicisi ile yapılan tahmin sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6. Ülke Gruplarına Göre GMM Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Gelişmekte Olan Ülkeler		Gelişmiş Ülkeler	Tüm Ülkeler
Gini _{t-1}	0.513***	0.453***	0.845***	0.481***
RGSYİH	1.634***	1.901***	-2.189	1.182***
(RGSYİH) ²	-0.099***	-0.114***	0.104	-0.069***
Ticari Açıklık/GSYİH	-0.002**	-0.001**	-0.001***	-0.002***
Doğrudan Yabancı Yatırımlar/GSYİH	0.027***	0.028***	0.015**	0.031***
Beşeri Sermaye Endeksi	-0.104	-0.181**	-0.007	-0.146**
Hükümet Harcamaları/GSYİH	0.006	0.012	-0.006	-0.000
Enflasyon	0.000	0.000	0.000	0.000
Demokrasi Endeksi	0.026***	0.101***	-0.035	0.111***
(Demokrasi Endeksi) ²		-0.007**		
AR(1) Arellano&Bond Otokorelasyon Testi				
Test İstatistiği	-2.02	-2.14	-1.36	-2.54
Olasılık Değeri	0.043	0.033	0.174	0.011
AR(2) Arellano&Bond Otokorelasyon Testi				
Test İstatistiği	-0.92	-0.86	0.36	-0.63
Olasılık Değeri	0.358	0.388	0.716	0.531
Sargan Aşırı Belirlenme Testi				
Test İstatistiği	104.98	97.63	7.81	127.11
Olasılık Değeri	0.000	0.000	0.730	0.000
Hansen Aşırı Belirlenme Testi				
Test İstatistiği	30.90	32.45	12.38	29.42
Olasılık Değeri	0.232	0.146	0.336	0.167
Hansen Dışsalılık Testi				
Test İstatistiği	5.43	7.60	8.86	17.53
Olasılık Değeri	0.964	0.868	0.263	0.131
Gözlem Sayısı	134	134	82	216

: *, **, *** sırasıyla yüzde 10, yüzde 5 ve yüzde 1 anlamlılık düzeyinde istatistikî olarak anlamlı olduklarını göstermektedir.

Değişkenlerin katsayı ve anlamlılıklarını yorumlamaya geçmeden önce GMM tahmin edicisinin tutarlı sonuçlar vermesi için gerekli koşulların sağlanıp sağlamadığına bakmak gereklidir.

Analiz otokorelasyonun varlığı açısından incelendiğinde gelişmekte olan ülkeler için birinci dereceden otokorelasyonun varlığı söz konusuyken, gelişmiş ülkeler için birinci dereceden otokorelasyonun varlığından söz etmek mümkün değildir.

İkinci dereceden otokorelasyon açısından ele alındığında ise beklendiği gibi her iki ülke grubu için ikinci derecen otokorelasyonun varlığına ulaşamamıştır.

Hansen test sonuçları ele alındığında ise her iki ülke grubu için aşırı belirlenmenin olmadığı şeklindeki sıfır hipotezi kabul edilmektedir. Dolayısıyla, modelde kullanılan araç değişkenlerin geçerliliği Hansen test tarafından sınanmıştır. Ayrıca değişkenlerin dışsallığı ile ilgili Hansen testi sonuçlarına göre her iki ülke grubu için de dışsal değişkenlerde sorun olmadığı ortaya çıkmıştır. Yani her iki ülke grubuna da ait tahminde kullanılan araç değişkenlerin dışsal oldukları Hansen test tarafından doğrulanmaktadır.

Değişkenlere ait katsayıların istatistiki açıdan anlamlılıkları ve işaretleri incelendiğinde, gelişmiş ülkeler için ticari açıklık değişkeninin katsayısı istatistiki açıdan %1 seviyesinde anlamlı ve negatif çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkeler açısından bakıldığında bu değişkenin katsayısı istatistiki açıdan %5 seviyesinde anlamlı ve negatif çıkmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ticari açıklığın artması sonucu gelir eşitsizliğinin azalacağını göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular diğer ampirik çalışmalardan elde edilen bulgularla karşılaştırıldığında ise gelişmekte olan ülkeler için (Milanovic, 2005; Szekely ve Samano, 2012; Lim ve McNelis, 2014) çalışmalarının aksine sonuçlar elde edilirken, (Higgins ve Williamson, 1999; Calderon ve Chong, 2001; Li ve Reuveny, 2003; Cornia, 2012; Jaumotte vd., 2013) çalışmaları ile aynı doğrultuda sonuçlara ulaşılmıştır. Gelişmiş ülkeler açısından (Higgins ve Williamson, 1999; Li ve Reuveny, 2003; Milanovic, 2005; Jaumotte vd., 2013) çalışmaları ile örtüşen bulgular elde edilmiştir.

Kişi başına gelir düzeyi ve karesine ait katsayı incelendiğinde, gelişmekte olan ülkeler için KBGSYİH değişkenin katsayısı istatistiki açıdan %1 seviyesinde anlamlı ve pozitif çıkarken, KBGSYİH² değişkenin katsayısı istatistikî açıdan %1 seviyesinde anlamlı ve negatif çıkmıştır. Buna göre gelişmekte olan ülkeler için elde edilen bulgular, büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Kuznets hipotezini desteklemektedir. Gelişmiş ülkeler açısından bakıldığında ise hem KBGSYİH hem de KBGSYİH² değişkeni istatistiki açıdan anlamsız bulunmuştur. Buradan elde edilen bulgular diğer ampirik çalışmalarla karşılaştırıldığında, gelişmekte olan ülkeler için (Li vd., 1999) çalışması ile örtüşmeyen bulgulara ulaşılırken, (Reuveny ve Li, 2003) çalışması ile örtüşen bulgular elde edilmiştir. Tüm ülkeler için elde edilen bulgular karşılaştırıldığında (Higgins ve Williamson, 1999; Barro, 2000; Bhandari, 2010; Lee, 2014) çalışmaları ile aynı doğrultuda sonuçlar elde edilmiştir.

DYY değişkeninin katsayısı, gelişmiş ülkeler için istatistiki açıdan %5 seviyesinde anlamlı ve pozitif çıkarken, gelişmekte olan ülkeler için istatistiki açıdan %1 seviyesinde anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Buna göre hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde DYY'ın artması gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Buradan elde edilen bulgular diğer ampirik çalışmalardan elde edilen bulgular ile karşılaştırıldığında ise (Li ve Reuveny, 2003; Milanovic, 2005; Groot, 2014; Jaumotte vd., 2013) çalışmaları ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Beşeri sermaye değişkenin katsayısı, gelişmekte olan ülkeler için istatistiki bakımdan %5 seviyesinde anlamlı ve negatif çıkarken, gelişmiş ülkeler için istatistiki açıdan anlamsız çıkmıştır. Bu sonuca göre gelişmekte olan ülkelerde beşeri sermaye seviyesinin artması gelir eşitsizliğini azaltırken, gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğini etkilememektedir.

Gelişmekte olan ülkeler için elde edilen bulgular diğer ampirik çalışmalardan elde edilen bulgular ile karşılaştırıldığında ise (Schultz, 1963; Keller, 2010) çalışmaları ile örtüşen sonuçlara ulaşılmıştır.

Demokrasi değişkeninin katsayısı, gelişmekte olan ülkeler için istatistikî açıdan %1 seviyesinde anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Fakat bu değişkenin karesinin eklendiği modelde, bu değişkenin karesine ait katsayı istatistiki açıdan %5 seviyesinde anlamlı ve negatif bulunmuştur. Gelişmiş ülkeler açısından bakıldığında, demokrasi değişkeninin katsayısı istatistikî açıdan anlamsız bulunmuştur. Bu bağlamda gelişmekte olan ülkeler için eşik bir demokrasi seviyesinin olduğu ortaya çıkarken, gelişmiş ülkeler için gelir eşitsizliği ve demokrasi seviyesi arasında bir ilişkin olmadığı anlaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkeler için elde edilen sonuçlar diğer ampirik çalışmalarla karşılaştırıldığında ise (Acemoğlu ve Robinson, 2006) çalışması ile aynı doğrultuda bulgular elde edilmiştir.

Diğer değişkenlerin katsayıları incelendiğinde ise enflasyon ve hükümet harcamalarına ait katsayılar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için istatistiki açıdan anlamsız bulunmuştur.

Gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek ya da düşük olduğu ülkeleri temsil eden kukla değişkenin ve etkileşim teriminin eklendiği modelin test sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Ara Malı İthalatına Ait Kukla Değişkeni ve Etkileşim Teriminin Eklenmesi ile Elde Edilen GMM Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Gelişmekte Olan Ülkeler
Gini _{t-1}	0.827***
KBGSYİH	1.516**
(KBGSYİH) ²	-0.089**
Ticari Açıklık/GSYİH	-0.003***
Ara Malı İthalatı	-0.255**
Ticari Açıklık/GSYİH X Ara Malı İthalatı	0.003***
Doğrudan Yabancı Yatırımlar/GSYİH	0.016**
Hükümet Harcamaları/GSYİH	0.008*
Beşeri Sermaye Endeksi	-0.206
Enflasyon	0.000
Demokrasi Endeksi	0.045*
(Demokrasi Endeksi) ²	-0.003
AR(1) Arellano&Bond Otokorelasyon Testi	
Test İstatistiği	-2.90
Olasılık Değeri	0.004
AR(2) Arellano&Bond Otokorelasyon Testi	
Test İstatistiği	-1.06
Olasılık Değeri	0.290
Sargan Aşırı Belirlenme Testi	
Test İstatistiği	129.74
Olasılık Değeri	0.000
Hansen Aşırı Belirlenme Testi	
Test İstatistiği	44.68
Olasılık Değeri	0.942
Hansen Dışsallık Testi	
Test İstatistiği	1.64
Olasılık Değeri	0.998
Gözlem Sayısı	134

: *, **, *** sırasıyla yüzde 10, yüzde 5 ve yüzde 1 anlamlılık düzeyinde istatistikî olarak anlamlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 7’de öncelikle GMM tahmin edicisinin tutarlı sonuçlar vermesi için gerekli koşullar incelendiğinde ikinci dereceden otokorelasyonun olmadığı ve kullanılan araç değişkenlerin geçerli araç değişkenler olduğu ortaya çıkmıştır.

Gelişmekte olan ülkeler için değişkenlere ait katsayıların istatistiki açıdan anlamlılıkları incelendiğinde bir önceki modelin tahmin sonuçlarına göre çoğu değişken anlamlılıklarını korumuş fakat demokrasi ve beşeri sermaye değişkeni anlamlılıklarını kaybetmiştir.

Ara malı ithalatına ait kukla değişkeninin katsayısı istatistiki açıdan %5 seviyesinde anlamlı ve negatif çıkmıştır. Bu sonuca göre gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek olduğu ülkelerde gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu durum iktisadi açıdan şu şekilde açıklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin ithal ettiği ara mallarının genellikle ülke içinde üretilemeyen sermaye yoğun mallar olduğu bilinmektedir. Bu ülkelerde sermaye yoğun ara malı üretilemediği için vasıflı işgücüne duyulan ihtiyacın azalması aynı zamanda gelir eşitsizliğini de azaltmaktadır.

Etkileşim teriminin katsayısı istatistiki açıdan %1 seviyesinde anlamlı ve pozitif çıkmıştır. Buna göre ithalat içinde ara malı payının yüksek olduğu ülkelere ticari açıklığın artması, ithalat içinde ara malı payının düşük olduğu ülkelere göre gelir eşitsizliğinin daha az azalmasına neden olacaktır. Bu durum ise iktisadi açıdan şu şekilde açıklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler arasında sermaye yoğun ara malı üretemeyen ülkeler bu tür ara mallarını gelişmiş ülkelere ithal ederek sermaye yoğun nihai mal üretimini gerçekleştirmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek olduğu ülkeler daha fazla sermaye yoğun nihai mal üretiminde bulunma fırsatına sahip olduğu için bu ülkeler ithalat içinde ara malı payının düşük olduğu ülkelere göre daha fazla vasıflı işgücü talebinde bulunmaktadır. Artan vasıflı işgücü talebi ise bu ülkelere gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır.

5. SONUÇ

Bu tez çalışmasında ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar her iki ülke grubu için de ticari açıklıkta görülen artışların gelir eşitsizliğini azaltacağını ortaya koymuştur.

Ayrıca bu çalışmada gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek ve düşük olduğu ülkeler için ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek olduğu ülkelere ticari açıklık artışlarının gelir eşitsizliği üzerindeki olumlu etkilerinin ithalat içinde ara malı payının düşük olduğu ülkelere göre daha az olduğu ortaya çıkmıştır.

Gelişmekte olan ülkeler için DYY ve gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişkiye ulaşılrken, beşeri sermaye ve gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır. Kişi başına GSYİH ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki ise Kuznets hipotezini destekler niteliktedir. Demokrasi seviyesi ile gelir eşitsizliği arasında Kuznets hipotezinde olduğu gibi eşik bir seviyenin olduğu ortaya çıkmış, demokrasi seviyesinin artışıyla birlikte belirli bir seviye kadar gelir eşitsizliğinin artacağı, daha sonrasında ise gelir eşitsizliğinin azalacağı ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler açısından ele alındığında ise DYY ve gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlayacak bazı politika önerilerinde bulunulmuştur. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere hükümetlerin gelir dağılımı adaletini sağlaması için tarife oranlarının düşürülmesi, kota ve görünmez engellerin ortadan kaldırılması gibi ticari açıklığı artırıcı politikalar uygulamalıdır. Bunun yanı sıra yine hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere DYY'ın ülkeye girişini tamamen engellemeksizin DYY'ın olumsuz etkilerini ortadan kalkmasını ya da azalmasını sağlayan politikaların uygulanması doğru olacaktır. Örneğin diğer firmalara göre DYY'ın yapıldığı firmalara daha yüksek vergi oranları uygulanabilir. Bu kaynak sayesinde hükümetler vergi gelirlerini artırarak, gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikaları daha etkin bir şekilde uygulayabilecektir. Gelişmekte olan ülkeler, beşeri sermaye ve demokrasi seviyesini artırıcı politikalar izleyerek gelir eşitsizliğinin azalmasını sağlayabilir. Bu bağlamda hükümetler tarafından yapılan eğitim harcamaları daha çok düşük gelir grubundaki bireylerin faydalanabileceği şekilde gerçekleştirilmelidir. Ayrıca hükümetler daha demokratik bir yönetim şekli benimseyerek özellikle düşük gelir grubundaki bireylerin istek ve çıkarları doğrultusunda hareket etmelidir.

6. KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., & J. A. Robinson (2006). Economic Origins of Dictatorship and Democracy. *Cambridge University Press*.
- Alesina, A. & Perotti R. (1996). Income Distribution, Political Instability and Investment, *European Economic Review*, 40, 1203-1228.
- Alesina, A., & Rodrik, D. (1994). Distributive Policies and Economic Growth. *Quarterly Journal Of Economics*, 109, 465-490.
- Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some Tests of Specification for Panel Data: Monetarcarlo Evidence and An Application to Employment Equations. *Review of Economic Studies* 58, 277-97.
- Asmundson, I., Vd., (2011). Trade and Trade Finance in The 2008-09 Financial Crisis. *IMF Working Paper*, 11 /16, 1-65.
- Barro, J. R. (2000). Inequality and Growth in A Panel Of Countries. *Journal Of Economic Growth*, (5), 5-32.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2007). Finance, Inequality, and The Poor. *Journal Of Economic Growth*, 12 (1), 1-40.
- Bhandari, R., Pradhan, G., & Upadhyay, M.(2010). Another Empirical Look At The Kuznets Curve. *International Journal of Economic Sciences And Applied Research*, 3 (2), 7-19.
- Calderon, C., & Chong, A. (2001). External Sector and Income Inequality in Interdependent Economies Using A Dynamic Panel Data Approach. *Economics Letters*, 71, 225-231.
- Cornia, G. A. (2012). Inequality Trends and Their Determinants. *World Institute For Development Economics Research*, 2012/9, 1-46.
- Davis, R. D., & Mishra, P. (2007). Stolper-Samuelson is Dead: and Other Crimes of Both Theory and Data. *University Of Chicago Press*, 87-107.

- Deininger, K., & Squire, L. (1996). A New Data Set Measuring Income Inequality. *The World Bank Economic Review*, 10 (3), 565-591.
- Dollar, D., & Kraay, A. (2002). Growth is Good For The Poor. *Journal Of Economic Growth*, 7, 195-225.
- Faustino, H., & Vali, C. (2011). The Effects of Globalisation on OECD Income Inequality: A Static and Dynamic Analysis. *ISSN 0874-4548*, 1-22.
- Galor, O., & Zeira, J. (1993). Income Distribution Macroeconomics. *Review of Economics Studies*, 60 (1), 35-52.
- Goldberg, P. K. & Pavcnik, N. (2007). Distributional Effects of Globalization in Developing Countries. *Nber Working Paper Series*, 1-67.
- Groot, J. O. (2014). Foreign Direct Investment and Welfare. *ECLAC-Production Development Series*, 195, 1-35.
- Hansen, L. (1982). Large Sample Properties of Generalized Method of Moments Estimators. *Econometrica*, 50(4), 1029-1054.
- Higgins, M., & Williamson, G. J. (1999). Explaining Inequality The World Round: Cohort Size, Kuznets Curves, and Openness. *Nber Working Paper Series*, 1-44.
- IMF, (2007). World Economic Outlook: Globalization and Inequality. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/02/pdf/c4.pdf>. (19.06.2015).
- IMF, (2014). Fiscal Policy And Income Inequality. <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/012314.pdf>. (21.06.2015).
- Jaumotte, F., Lall, S., & Papageorgiou, C. (2013). Rising Income Inequality: Technology or Trade and Financial Globalization?. *IMF Economic Review*, 61, 271-309.
- Keller, K.R.I. (2010). How Can Education Policy Improve Income Distribution?: An Empirical Analysis of Education Stages and Measures on Income Inequality. *The Journal Of Developing Areas*, 43 (2), 51-77.
- Kuznet S, (1955). Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review*, 45 (1), 1-28.

- Lee, K. K. (2014). Globalization, Income Inequality and Poverty: Theory and Empirics. <http://www.ritsumeai.ac.jp/acd/re/ssrc/result/memoirs/kiyou28/28-05.pdf>. (18.07.2015).
- Li, H., Xie, D., & Zou, H. (1999). Dynamics of Income Distribution. <http://down.aefweb.net/WorkingPapers/w76.pdf>. (22.03.2015).
- Li, H., & Zou, H. (2002) Inflation, Growth, and Income Distribution: A Cross-Country Study. *Annals of Economics and Finance*, 3, 85-101.
- Lim, G. C., & Mcnelis, P. D. (2014). Income Inequality, Trade and Financial Openness. *Melbourne Institute Working Paper Series*, 7 /14, 1-31.
- Lopez, J. H. (2011). Pro-Poor Growth: A Review of What We Know (And Of What We Don't). *The World Bank (PRMPR)*, 1-20.
- Lundberg M., & Squire, L. (2003). The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality. *The Economic Journal*, 113, 326-344.
- Meschi, E. & M. Vivarelli, 2009. Trade And Income Inequality In Developing Countries, *World Development*, 37(2), 287-302.
- Milanovic, B. (2000). The Median Voter Hypothesis, Income Inequality and Income Redistribution: An Empirical Test With The Required Data. *World Bank, Development Research Group*, 1-68.
- Milanovic, B. (2005). Can We Discern The Effect of Globalization on Income Distribution? Evidence From Household Surveys. *The World Bank Economic Review*, 19 (1), 21-44.
- Muller, E. N. (1988). Democracy, Economic Development and Income Inequality. *American Sociological Review*, 53, 50-68.
- Nunnenkamp, P. (2004). To What Extent Can Foreign Direct Investment Help Achieve International Development Goals?. *The World Economy*, 27 (5), 657–677.

- Polity IV, Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions 1800-2013. <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm> (06.06.2015).
- Porto, G. G. (2006). Using Survey Data To Assess The Distributional Effects of Trade Policy. *Journal Of International Economics*, 70, 140-160.
- Reuveny, R., & Li, Q. (2003). Economic Openness, Democracy and Income Inequality: An Empirical Analysis. *Comparative Political Studies*, 36 (5), 575-601.
- Robinson, S. (1976). A Note on The U Hypothesis Relating Income Inequality and Economic Development. *American Economic Review*, 66 (3), 437-440.
- Roodman, D., (2009). How To Do Xtabond2: An Introduction to Difference and System GMM in Stata. *The Stata Journal*, 9(1), 86-136.
- Sargan, J. (1958). The Estimation of Economic Relationships Using Instrumental Variables. *Econometrica*, 26 (3), 393-415.
- Schultz, T. W. (1963). The Economic Value of Education, *Columbia University Press*.
- Spilimbergo, A., Londono, L. J., & Szekely, M. (1999). Income Distribution, Factor Endowments, and Trade Openness. *Journal of Development Economics*, 59, 77-101.
- Stolper, F. W., & Samuelson, P. A. (1941). Protection and Real Wages, *Review of Economic Studies*, 9, 58-73.
- Summers, R., & Heston, A. (1988). A New Set Of International Comparisons of Real Product and Price Levels Estimates for 130 Countries 1950-85. *Review Of Income and Wealth*, 24, 1-26.
- Szekely, M., & Samano, C. (2012). Did Trade Openness Affect Income Distribution in Latin America? Evidence For The Years 1980-2010. *Unu Worldinstitute For Development Economicsresearch (Unu-Wider)*, Working Paper No. 2012/03.
- UNCTAD, (2012). Trade and Development Report. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2012_en.pdf. (28.05.2015).

World Income Inequality Database Version 3.1: User Guide and Data Sources.
<https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/WIID/PDF/WIID3.3%20user%20guide.pdf>. (05.03.2015).

EKLER

Ek 1. Çalışmada Kullanılan Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Listesi

Gelişmiş Ülkeler		Gelişmekte Olan Ülkeler			
1	Almanya	1	Arjantin	34	Malezya
2	Amerika Birleşik Devletleri	2	Arnavutluk	35	Mali
3	Avustralya	3	Bangladeş	36	Mauritius
4	Avusturya	4	Bolivya	37	Meksika
5	Çek Cumhuriyeti	5	Brezilya	38	Mısır
6	Danimarka	6	Bulgaristan	39	Moldova
7	Estonya	7	Çin	40	Moritanya
8	Finlandiya	8	Dominik Cumhuriyeti	41	Mozambik
9	Fransa	9	Ekvador	42	Nepal
10	Güney Kıbrıs	10	El Salvador	43	Orta Afrika
11	Hollanda	11	Endonezya	44	Pakistan
12	İngiltere	12	Fas	45	Panama
13	İrlanda	13	Fiji	46	Paraguay
14	İspanya	14	Fil Dişi	47	Peru
15	İsrail	15	Filipinler	48	Polonya
16	İsveç	16	Gambiya	49	Romanya
17	İsviçre	17	Guatemala	50	Ruanda
18	İtalya	18	Güney Afrika	51	Rusya
19	Japonya	19	Hindistan	52	Senegal
20	Kanada	20	Hırvatistan	53	Sri Lanka
21	Kore	21	Honduras	54	Svaziland
22	Norveç	22	İran	55	Tanzanya
23	Portekiz	23	Jamaika	56	Tayland
24	Slovakya	24	Kamerun	57	Tunus
25	Slovenya	25	Kazakistan	58	Türkiye
26	Yeni Zelanda	26	Kenya	59	Uganda
27	Yunanistan	27	Kırgızistan	60	Ukrayna
		28	Kolombiya	61	Uruguay
		29	Kosta Rika	62	Ürdün
		30	Letonya	63	Vietnam

		31	Lesotho	64	Yemen
		32	Lituanya	65	Zambiya
		33	Macaristan		

ÖZET

Bu tez çalışmasında, 27'si gelişmiş olmak üzere toplam 92 ülkede gelir eşitsizliği ve ticari açıklık arasındaki ilişki dengesiz panel veri analizi yardımıyla 1980-2009 dönemi için araştırılmıştır. Çalışmada gelir eşitsizliği göstergesi olarak ülkelere ait gini katsayısı kullanılırken, ticari açıklık göstergesi olarak ithalat ve ihracat büyüklükleri toplamının GSYİH'ya oranı kullanılmıştır. GMM tahmin yönteminin kullanıldığı çalışmada analiz sonuçlarına göre hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda her iki ülke grubu için de ticari açıklık artışlarının gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler arasında ithalat içinde ara malı payının yüksek olduğu ülkelerde ticari açıklık artışlarının ithalat içinde ara malı payının düşük olduğu ülkelere göre gelir eşitsizliğini daha az azaltacağı ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

In this study, the relationship between income inequality and trade openness is investigated by using panel data analysis over the period of 1980 – 2009 for totally 92 countries in which 27 are developed. We use gini coefficient as an indicator of income inequality and the sum of imports and exports to GDP ratio as an indicator of trade openness. By utilizing GMM, I find that there is a negative relationship between income inequality and trade openness for both developed and less developed countries. This result indicates that an increase in trade openness decreases income inequality for these countries. Furthermore, especially for developing countries, this study shows that an increase in trade openness decreases income inequality less in countries with relatively high share of imported intermediate goods compared to the countries with relatively low share of imported intermediated goods.